

**TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING
VAN LERAREN GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING
IN NEDERLAND (V.G.N.)**

UIT DE INHOUD:

- UITNODIGING JAARVERGADERING
- AGENDA
- JAARVERSLAG 1974
- JAARVERSLAG PENNINGMEESTER
- COMMISSIE VERSLAGEN
- AFDELINGEN OVER SCHRIFTELIJK EXAMEN
- ENQUETE V.G.N. 1973
- HER- EN BIJSCHOLING EERSTEGRAADS DOCENTEN
- MEDEDELINGEN
- BOEKBESPREKINGEN
- ADVERTENTIES

KLEIO

VERSCHIJNT MAANDELIJKS

16e JAARGANG – FEBRUARI – 2 – 1975

VERENIGING VAN LERAREN GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING IN NEDERLAND (V.G.N.)

BESTUUR

K. VAN DIJK, *voorzitter*, Groot Barlaken 25, Heiloo, tel. 072-33570.
DRS. E.A.J. OUDENHOVEN, *1e vice-voorzitter*, Ockenburg 29, Oosterhout, N.Br., tel. 01620-26655.
C.L.A. DANIELS, *1e secretaris*, Apolloplantsoen 23, Zaandam, tel. 075-165602.
MEJ. DRS. R.E. NOORDIJK, *2e secretaresse*, Allard Piersonstraat 11 D, Rotterdam, tel. 010-763074.
DRS. C.P.W.F. HERZBERG, *penningmeester*, Paulus Potterstraat 26, Lisse, tel. 02521-15648, postrekening 128701, t.n.v. penningmeester van de VGN, Vreeswijkstraat 329, Den Haag.
DRS. G.J. SLOOTWEG, *redactie Kleio*, Van Kinsbergenlaan 21, Baarn, tel. 02154-5047.
DRS. H.W. TIMMER, *P.A.-commissie*, Rinze Koopmansstraat 83, Rotterdam, tel. 010-216004.
A.P. DIJKSTRA, *Didaktiekcommissie*, H. Mesdagstraat 1, Meppel, tel. 05220-53559.
P.G. RUYLS, *Mavocommissie*, Zandkamp 140, Hoogland, tel. 03493-2128.
DRS. H. ULRICH, Vronkenlaan 63, Leiderdorp, tel. 071-93094.
M.J. VAN VELZEN, *Onderwijscommissie*, Mgr. van Gilsstraat 6, Kerkrade, tel. 04445-5941.
A.L. VERHOOG, Drakestein 8, Leiderdorp, tel. 071-91003.

LEDENADMINISTRATIE

Aangifte en afschrijvingen van leden en informatie over contributiebetaling zenden aan: **Administratie V.G.N., mevr. N. Top-Andringa, Obrechtstraat 44, 's-Gravenhage, tel. 070-465973.** Bij aangifte wordt verzocht mee te delen: naam, voorletters, eventueel titel, bevoegdheid, huisadres, telefoon- en netnummer, adres van de school waar men de hoofdbetrekking heeft.

CONTRIBUTIES

Contributies vanaf 1 januari 1971.

Gewone leden: a. docenten havo, v.w.o. en h.b.o.

f 45,—

b. docenten mavo

f 30,—

Buitengewone leden: a. gepensioneerden en b. zij die wel geschiedenisbevoegdheid bezitten, maar geen les geven op scholen voor mavo, v.w.o. en h.b.o.

f 25,—

Aspirantleden:

f 25,—

Echtparen:

f 50,—

KLEIO

Tijdschrift van de Vereniging van leraren Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (V.G.N.), verschijnt tien maal per jaar.

REDACTIE

DRS. G.J. SLOOTWEG, *voorzitter*, Van Kinsbergenlaan 21, Baarn, tel. 02154-5047.

DRS. P. VAN HEES, *secretaris*, tel. privé: 030-882365, correspondentie: p/a Instituut voor Geschiedenis, Kromme Nieuwe Gracht 20, Utrecht.

C.M.H. BOSCH, Bloemendaal.

DR. P.C. EMMER, Haarlem.

DRS. C.P.W.F. HERZBERG, Lisse.

DR. P. VAN DER MEULEN, Bilthoven.

DRS. S.Y.A. VELLENGA, Utrecht.

F. VISSER, Den Haag.

Abonnementen: voor leden gratis, voor niet-leden f 40,— per kalenderjaar.

Actieve leraren/leraressen kunnen alleen met goedvinden van het bestuur van de V.G.N. in aanmerking komen voor een abonnement.

Abonnementen, opgeven aan: **Administratie V.G.N. mevr. N. Top-Andringa, Obrechtstraat 44, 's-Gravenhage, tel. 070-465973.**

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit dit nummer is slechts toegestaan na onze schriftelijke goedkeuring.

De redactie.

UITNODIGING

Aan de leden van de Vereniging van Leraren in Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (V.G.N.)

tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 22 maart 1975.

Een vriendelijke uitnodiging en krachtige aansporing tevens! Want het bestuur zou niets liever zien, dan dat vele leden naar Utrecht ter jaarvergadering zouden tijgen. De jaarvergadering is immers de jaarlijkse ontmoeting van bestuur, afdelingsvertegenwoordigers en leden; de stem van "de achterban", "het veld", de verder vaak het hele jaar door "zwijgende meerderheid" kan er worden gehoord. Dat alle afdelingen op de jaarvergadering vertegenwoordigd moeten zijn, lijkt vanzelf te spreken, al dient het nogeens gezegd; zij hebben, gezien de achter het jaarverslag in dit nummer opgenomen lijst van de afdelingen met de aantallen van hun leden, een belangrijke stem in het kapittel.

Doch daarnaast verwachten wij vele leden met individuele stem, wier bijdrage aan de beraadslaging op hoge prijs wordt gesteld. De proefneming van vorig jaar, om niet op de laatste dag van de Paasvakantie, doch op een zaterdag daarvoor te vergaderen, wordt herhaald. Nu de verenigingsraad het afgelopen jaar niet bijeen is geweest, is die vrije zaterdag een offer, dat toch wel met enige vrijmoedigheid mag worden gevraagd.

In het openbare ochtendgedeelte van de jaarvergadering zal worden gesproken door prof. dr. K. van het Reve over:

Het nut van de geschiedenis

In het huishoudelijke gedeelte na de lunch worden de jaarverslagen ter goedkeuring aan de vergadering voorgelegd, moet in enkele bestuursvacatures worden voorzien en vraagt het bestuur van de leden enige armslag om de contributie aan te kunnen passen aan het steeds stijgende peil der onkosten. Voor dit alles wordt naar de hier volgende stukken verwezen.

De algemene ledenvergadering wordt wederom gehouden te Utrecht, doch thans in een van de zalen van Hoog-Brabant in Hoog-Catharijnen. Nadere plaatsaanduiding lijkt overbodig, evenals de aanmelding vooraf bij de penningmeester, zoals vroeger wel gebruikelijk.

Nogmaals en ten overvloede:
Het bestuur ziet U allen graag komen!

C.L.A. Daniëls
1ste secr.

AGENDA

Van de jaarvergadering van de V.G.N. op zaterdag 22 maart 1975 in "Hoog-Brabant" te Utrecht.

Openbaar gedeelte.

- 10.00 uur: Aankomst en koffie.
10.30 uur: Opening.
Ingekomen stukken en mededelingen.
Jaarrede van de voorzitter.
11.00 uur: Inleiding door Prof. dr. K. van het Reve over:
Het nut van de geschiedenis
Gelegenheid tot het stellen van vragen.
12.15 uur: Aperitief.
12.45 uur: Lunch.

Huishoudelijk gedeelte.

(Aanvang 13.30 uur; de vergadering wordt onderbroken door een korte thee- of koffiepauze).

1. Opening.
2. Notulen van de algemene ledenvergadering, gehouden op zaterdag 30 maart 1974 (Kleio, 15 jrg. nr. 5, mei 1974).
3. Ingekomen stukken en controle van de geloofsbrieven van de afgevaardigden.
4. Jaarverslag van de eerste en tweede secretaris.
5. Financiën:
 - a. verslag van de kascommissie—1974.
 - b. rekening—1974.
 - c. begroting—1975.
 - d. voorstel van de penningmeester ter machtiging van het bestuur, de contributie in de loop van het verenigingsjaar te verhogen in verband met de steeds hoger wordende kosten.
(Men zie de toelichting in dit nummer bij de financiële stukken).
 - e. benoeming kascommissie—1975.
6. Verslagen van:
 - a. de Kleio-redactie.
 - b. de Didaktiekcommissie.
 - c. de commissie Post-Academiale Vorming.
 - d. de Mavocommissie.
 - e. de commissie Pedak.
 - f. de Onderwijs-adviescommissie.
7. Bespreking van algemene zaken.
8. Vaststelling van tijd en plaats jaarvergadering—1976.
9. Bestuurswisseling.
 - a. aftreden van mej. drs. R.E. Noordijk, C.L.A. Daniëls en drs. E.A.J. Oudenhoven als lid van het D.B., van A.P. Dijkstra, als lid van het A.B.
 - b. Voorstel tot herbenoeming van mej. drs. R.E. Noordijk tot 2de secr.; tot benoeming van mej. drs. E.J. Karreman tot 1ste secr. en van F. Nijhuis tot vice-voorzitter; tot benoeming tot lid van het A.B.

dr. F.F.G. Govers, voorzitter van de Pedak-commissie en van drs. J. Baalbergen, voorzitter van de Didaktiekcommissie.

Toelichting: De drie vertrekkende leden van het dagelijks bestuur zijn aan de beurt van aftreden. Het verheugt het bestuur, dat mej. Noordijk zich bereid heeft verklaard, een benoeming in tweede termijn te aanvaarden en voor de overige vacatures kandidaten te hebben gevonden, die het thans aan de ledenvergadering ter benoeming voordraagt.

10. Mededeling van het rooster van aftreden:

1976: drs. C.P.W.F. Herzberg; drs. H.W. Timmer.

1977: K. van Dijk; P.G. Ruys; drs. G.J. Slootweg; drs. H. Ulrich; M.J. van Velzen; A.L. Verhoog.

1978: mej. drs. E.J. Karreman; mej. drs. R.E. Noordijk; drs. J. Baalbergen; F. Nijhuis.

11. Rondvraag.

12. Sluiting.

JAARVERSLAG 1974

Wanneer men voor het samenstellen van het overzicht van de bestuursactiviteiten, dat jaarverslag heet, de notulen van de bestuursvergaderingen van het voorbijgane jaar nog eens doorneemt — het A.B. vergaderde tien maal, het D.B. daarenboven elf keer — dan treft men behalve de gewone agendapunten telkens enkele saillante onderwerpen aan, die regelmatig veel tijd en ook buiten de vergaderingen nog veel inspanning en hoofdbreken van het bestuur gekost hebben. Tot de eerste soort behoren de verslagen, die de commissie-voorzitters en de hoofdredacteur van Kleio als leden van het algemeen bestuur in de vergaderingen plegen uit te brengen. Daardoor en door het geregeld kennisnemen van de notulen der commissievergaderingen, is het gehele bestuur doorlopend op de hoogte van wat in de commissies wordt verricht. Voor de in het overleg tussen bestuur en commissies aan de orde gestelde zaken kan gevoeglijk naar de verslagen der commissie-secretarissen worden verwezen. Het bestuur is de leden, die hun tijd en werkkracht voor de commissies beschikbaar stellen, zeer erkentelijk; het valt echter steeds moeilijker, de commissies te bemannen, een hier niet voor het eerst gemaakte opmerking, zodat wederom in "Kleio" (november 1974) een "dringend verzoek" van het V.G.N.-bestuur moest worden geplaatst. Voor het dagelijks bestuur moesten 2 remplaceanten voor vertrekkende bestuurders gevonden worden; voorstellen tot het benoemen van een nieuwe vice-voorzitter en een eerste secretaris worden aan deze jaarvergadering gedaan.

Tot de andere categorie ter bestuursvergadering behandelde onderwerpen behoorden er drie, waarvan de importantie niet kan worden afgemeten naar de enkele regels, die zij in het jaarverslag vragen. Daar is natuurlijk allereerst het wetsontwerp tot harmonisatie van het onderwijs in de brugklas. In de publiciteit leek het wel, of het Frans het enige door dat wetsontwerp bedreigde vak was en van onze collega's, die deze taal onderwijzen moet worden gezegd, dat zij zich van hun verweer niet met de franse slag hebben afgemaakt; er was in hun protesten geen woord Frans bij. De leden van de V.G.N. kunnen zich er echter van verzekerd houden, dat het bestuur alle wegen heeft bewandeld en alle oirbare middelen heeft gebruikt om bewindslieden, departementsambtenaren en volksvertegenwoordigers te wijzen op ons volstrekt afwijzend standpunt, waar sprake was in het wetsontwerp van "tenminste één maatschappelijk vak". Tegelijk met een deputatie leraren Frans is ook een deputatie van ons bestuur op 23 april 1974 door staatssecretaris Veerman ontvangen; in aansluiting daarop kreeg onze afvaardiging afzonderlijk gelegenheid, de specifieke bezwaren van de geschiedenisdocenten uiteen te zetten. Voortdurend had ons bestuur contact met de griffie der Tweede Kamer, die ons steeds op de hoogte hield van de (vertraagde) gang van zaken met dit wetsontwerp. Met verschillende Kamerleden van de vaste commissie voor onderwijs kon van gedachten worden gewisseld. Op 28 september 1974 richtte het bestuur zich met een uitvoerig beargumenteerde uiteenzetting tot de leden van deze vaste commissie; dit bezwaarschrift, dat onder al deze Kamerleden is gedistribueerd, is afgedrukt in "Kleio" van november 1974. Het bestuur constateert met erkentelijkheid, dat de jonge adviescommissie voor onderwijszaken, waarvan de voorzitter, collega M.J. van Velzen, ook in het algemeen bestuur zitting heeft, hiermede haar bestaansnut heeft bewezen; ook in de toekomst hoopt het bestuur te kunnen rekenen op de vruchten van haar bezonnen reflectie. Wat verder het gewraakte harmonisatiewetsontwerp betreft, bij het afsluiten van dit jaarverslag (dat moet, om allerlei technische en organisatorische redenen, vóór de Kerstvakantie gebeuren, om op een A.B.-vergadering van 6 januari te worden besproken, tijdig in Kleio te kunnen

worden gepubliceerd en aan de afdelingsvergaderingen te kunnen worden voorgelegd) gewerd de 1ste secretaris van de zijde der griffie van de Tweede Kamer de mededeling, dat de publikatie van het geclausuleerde eindverslag der vaste commissie voor onderwijs was vertraagd. Of en zo ja welke invloed onze interventies hebben gehad, zal ongetwijfeld op de jaarvergadering duidelijker zijn, dan het bij het opstellen van dit jaarverslag de schrijver was.

Een ander belangrijk punt van discussie vormden in dit verenigingsjaar de plannen voor de her- en bijscholing van eerste-graadsdocenten geschiedenis en staatsinrichting. Een commissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van de inspectie, de C.M.L., de Pedagogische Centra en de V.G.N., heeft, niet dan na uitvoerige discussie en enige wijzigingen, een plan van de hand van een aantal didaktici aanvaard, waarmee ons bestuur zich na ampele overweging verenigde. Een programma-commissie houdt zich thans bezig met een nadere uitwerking van de opzet, die aan het departement is voorgelegd en ook in "Kleio" voor onze leden wordt uiteengezet. Van deze programma-commissie is prof. dr. Roorda de voorzitter en dr. P. Geurts de secretaris; ons bestuur wordt erin door drs. H. Timmer, voorzitter van de P.A.-commissie, vertegenwoordigd. Verscheidene andere V.G.N.-leden hebben à titre personnel in deze commissie zitting. "Manager" van de nieuwe her- en bijscholing zal collega B. Verhoog zijn. Het bestuur is zich ervan bewust, dat bij het slagen van de beraamde opzet een deel van de werkzaamheden, die thans door onze Didaktiek- en P.A.-commissies worden verricht, zou zijn geprofessionaliseerd. Het is van mening, dat voorlopig deze commissies ongetwijfeld moeten blijven bemand en dat zij hun werkzaamheden moeten blijven voortzetten. Ook is het bestuur ervan doordrongen, dat de nieuwe opzet van de her- en bijscholing met de grootste, en indien nodig kritische, aandacht moet worden gevolgd. Hierboven was sprake van de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en staatsinrichting, C.M.L. Het afgelopen jaar deed zich steeds sterker de behoefte gevoelen aan meer contacten tussen deze staatscommissie en het bestuur van onze vereniging. Enkele besprekingen leidden tot een afspraak van regelmatige ontmoetingen tussen delegaties van C.M.L. en V.G.N.-bestuur en tot het onderling uitwisselen van voor beider werkzaamheden van belang zijnde stukken.

Opnieuw stond de eindexamenproblematiek in een brandpunt van de belangstelling. De publikaties van de staatscommissies CEGES (een experimenteer-, geen innovatie-commissie!) en haar uitnodiging, deel te nemen aan een experimenteel schriftelijk eindexamen aan het eind van de cursus 1975-'76, brachten velen en ook enkele van onze afdelingen in beroering. De aan de CEGES en aan ons bestuur gerichte stukken ter zake werden in "Kleio" met de reacties van de CEGES gepubliceerd. Het bestuur liet zich intern door een kleine commissie over de voorhanden problematiek nog nader voorlichten, had ook twee maal een diepgaand gesprek met een deputatie uit de CEGES, door haar voorzitter, dr. P. van der Meulen, aangevoerd, en besloot, de afdelingen te vragen zich over de publikaties betreffende het centraal schriftelijk eindexamen te beraden en eventueel uit te spreken. Nu immers in de zomer van 1974 enkele afdelingen daarin waren voorgegaan en zoveel berichten van discussies ter zake het bestuur bereikten, lag het voor de hand, de gehele achterban of "het veld", zoals dat tegenwoordig heet, in de gedachtenwisseling te betrekken. Het bestuur zal zich met aandacht over de verslagen van de afdelingsvergaderingen buigen; zij zijn intussen gepubliceerd.

Gepubliceerd zijn ook de resultaten van de enquête, door het bestuur onder de leden gehouden. De soms als gebrekkig ervaren communicatie tussen bestuur en leden is nog steeds een zwak punt in de organisatie van de vereniging. Opnieuw is de mogelijkheid bekeken, om in "Kleio" de leden op de hoogte te houden van de onderwerpen, waarmee het bestuur zich bezighoudt, waarbij men wel moet bedenken dat zinvolle mededelingen pas mogelijk zijn, wanneer een bepaalde kwestie tot zekere afronding is gekomen. Nochtans zal het bestuur een poging tot betere voorlichting doen.

Zouden eens de P.A.-collegedagen in het kader van de nieuwe her- en bijscholing komen te vervallen, dan zou ook aan het zo gewaardeerde onderlinge contact der leden in de P.A.-kringen een einde komen. Misschien dat dit verlies aan communicatiemogelijkheid gecompenseerd wordt door het feit, dat de departementale directie Her- en Bijscholing Docenten de huidige V.G.N.-structuur wil accepteren als basis voor het nieuwe bijscholingsproject.

De gang van zaken in een enkele afdeling — of liever het ontbreken van elke gang — noodzaakte het bestuur tot enig ingrijpen.

Over de verheugde stijging van het ledental der vereniging, haar financiële situatie en de samenhang tussen beide gegevens schrijft de penningmeester in zijn financiële jaarverslag.

Voor zover de contacten met collega's van andere vakken lopen de Raad van Vakgroepen meent het bestuur tot zijn spijt te moeten constateren, dat deze Raad niet aan de verwachtingen, welke aanvankelijk eraan waren gesteld, beantwoordt, zodat het bestuur gemeend heeft, in vele gevallen zijn eigen weg te moeten gaan.

Met tal van instanties onderhield de V.G.N. ook in het afgelopen jaar prettige betrekkingen. Met genoegen maakt het bestuur ook in dit jaarverslag wederom melding van de goede contacten, die we steeds hadden met verschillende afdelingen van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Reeds vermeldde we de bereidheid tot medewerking van de griffie der Tweede Kamer der Staten Generaal en de contacten met leden van deze Kamer. Met de sectie-geschiedenis van de Academische Raad had onze vereniging een goed, zij het niet frequent, contact; het zgn. "Tien lichten-rapport", dat in samenwerking van deze sectie-geschiedenis met de V.G.N. tot stand kwam, wordt in "Kleio" gepubliceerd. In het bestuur van de CEVNO wordt de V.G.N. sinds najaar 1974 door de eerste ondertekenaar van dit jaarverslag vertegenwoordigd.

Mede ten gevolge van de vele problemen, die zich binnen onze grenzen voordeden, stonden de bestuurscontacten met buitenlandse zusterorganisaties op een laag pitje. De Duitse geschiedenislerarenvereniging bereidt wederom een Duits-Nederlandse conferentie voor, zonder dat het tot dusverre tot de vaststelling van een geschikte datum kon komen. The Historical Association vroeg aan en verkreeg van ons reeds eerder inlichtingen; zij nodigen ons uit voor haar jaarlijkse conferentie, evenals het Verband der Geschichtslehrer Deutschlands.

Dat de opinie van buitenstaanders over het geschiedenisonderwijs en de beoefening der geschiedenis geen gelijke tred heeft gehouden met de ontwikkelingen in ons vak, zodat men vaak op veel wanbegrip stuit en op tal van vooroordelen, is een bedroevend feit, waaraan men niet schouderophalend kan voorbijgaan. De plannen, om door bekwame hand een brochure te doen schrijven, waarin de buitenwacht — en niet op de laatste plaats

de ouders van onze leerlingen — over de waarde van ons vak en de betekenis van ons onderwijs wordt ingelicht, hebben dit jaar vaste vorm aangenomen, zodat ter jaarvergadering hoogstwaarschijnlijk nadere mededelingen hierover zullen kunnen worden gedaan.

De eerste secretaris beëindigt hiermede zijn zesde en volgens de reglementen laatste jaarverslag. In de gauwigheid terugkijkend naar die zes jaren, ziet hij toch bijna ongemerkt veel veranderd; ook uit dit exposé blijkt hoeveel er zich wijzigt o.a. tengevolge van wat met de termen "institutionalisering" en "professionalisering" kan worden geëtiketteerd. Maar ondanks de te constateren verschuivingen van amateurisme (dat tenslotte toch van amare stamt) naar professionalisme blijft voor de "Vereniging van Leraren in Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland" een plaats: zij zal de stem van het veld moeten blijven vertolken en ervoor moeten blijven zorgen dat die stem van de mensen die al het bedachte tenslotte doen moeten, werkelijk een doorslaggevende stem in het kapittel blijft.

C.L.A. Daniëls
Mej. drs. R.E. Noordijk.

Hieronder volgt een overzicht van de afdelingen en hun besturen. Het aantal stemmen dat elke afdeling op de aanstaande jaarvergadering mag uitbrengen, wordt bepaald door het aantal volledige tientallen leden. De vermelde aantallen leden zijn van 22 januari 1975. Het totaal aantal leden bedraagt: 1906

Afdeling ALKMAAR; aantal leden: 81

Voorzitter: C.v.d. Kolk, Honthorstlaan 19, Alkmaar.

Secretaris: F. Nijhuis, Lindenlaan 12, Bergen N.H., tel. 02208-3821.

Penningmeesteresse: Mej. K.P. Klomp, Sportlaan 77, Den Helder.

Afdeling AMSTERDAM; aantal leden 223

Voorzitter: drs. G. Fransen, De Sav. Lohmanlaan 5, Amstelveen.

Secretaris: drs. W.G. Ubink, A. Mauvelaan 7, Nederhorst den Berg, tel. 02945-1635.

Penningmeesteresse: drs. J.D. Coster, Traviatastraat 53, Amstelveen.

Afdeling ARNHEM; aantal leden 132

Voorzitter: drs. H.v.d. Berg, Morgenstraat 5, Arnhem.

Secretaris: drs. J. Pilger, Kinkelenburglaan 2, Arnhem, tel. 085-612134.

Penningmeester: drs. H.J. Lebbink, de Mathenalaan 12, Arnhem.

Afdeling DEN BOSCH; aantal leden 75

Voorzitter: drs. H.A.V.M. van Stekelenburg, Moleneindstraat 16, Vught.

Secretaris: V.H. van Dongen, Philips de Tweedestraat 51, Den Bosch, tel. 073-146753.

Penningmeester: A.Th. Wijdeveen, Colijnstraat 53, Oss.

Afdeling BREDA; aantal leden: 97

Voorzitter: drs. E.G. Pflitsch, Zusterveld 52, Breda.

Secretaris: Mej. drs. I. Rijvers, St. Bavostraat 96, Rijsbergen, tel. 01606-1614.

Penningmeester: W.F.M. Mathijsen, Antwerpenstraat 596c, Breda.

Afdeling EINDHOVEN; aantal leden: 71

Voorzitter: drs. A.C. Niemeijer, Wijngaardplein 39, Eindhoven.

Secretaris: drs. J.M.P. van Oorschot, Junolaan 16, Eindhoven, tel. 040-419370.

Penningmeesteresse: Mevr. N. van Berkel-Bergé, Boschdijk 932, Eindhoven-Acht.

Afdeling GOES; aantal leden: 35

Voorzitter: drs. H.J. Vader, Koolesweg 6, Biggekerke.

Secretaris: G.B. Schoenmakers, Spanjaardstraat 37, Middelburg, tel. 01180-25813.

Penningmeester: F.M.S. Beerens, Kamperfoeliestraat 40, Goes.

Afdeling GRONINGEN; aantal leden: 113

Voorzitter: drs. H. Lambooy, Burg. de Hoopstraat 16, Veendam.

Secretaris: F. Jonker, van Heemskerkstraat 74, Hoogezand, tel. 05980-4895.

Penningmeester: drs. W.G. Meyer, Weerdingerstraat 236, Emmen.

Afdeling DEN HAAG; aantal leden: 214

Voorzitter: drs. L.J.M. Besselink, Franklinstraat 103, Den Haag.

Secretaris: A.E. Joustra, Lindenstraat 22, 's-Gravenzande, tel. 01748-3251.

Penningmeester: W.H. v.d. Wey, Pomonalaan 21, Den Haag.

Afdeling HAARLEM; aantal leden: 78

Voorzitter: drs. W.L. van Voorst Vader, Midden Duinendaalseweg 4, Bloemendaal.

Secretaris: W.A. Mooy, Noorderdreef 160, Nieuw Vennep, tel. 02526--3478

Penningmeester: A. de Vries, Julianalaan 39, Overveen.

Afdeling HEERLEN; aantal leden: 44

Voorzitter: M.J. van Velzen, Mgr. van Gilsstraat 6, Kerkrade.

Secretaris: M.G.G. Goessens, Leenderkapelweg 27, Schaesberg, tel. 045-315656.

Penningmeester: W.CH.E. Müller, Johannes XII-singel 20, Heerlen.

Afdeling HENGELO; aantal leden: 58

Voorzitter: A.A.M. Spatens, De Akker 24, Hengelo.

Secretaris: J. Driessen, Th. de Keyserstraat 276, Enschede, tel. 053-310858.

Penningmeester: T.A. Boonstoppel, Hofstraat 4, Losser.

Afdeling LEEUWARDEN; aantal leden: 90

Voorzitter: G.P.H. Bol, Leeuwerikstraat 20, Leeuwarden.

Secretaris: H.J. Ritsma, Gerard Terborghstraat 19, Leeuwarden, tel. 05100-22326.

Penningmeester: K.D. Stavenga, van Helsdingenstraat 47, Hardegarijp.

Afdeling MAASTRICHT; aantal leden 53

Voorzitter: Broeder Bavo Salman, Tongerseweg 135, Maastricht.

Secretaris: drs. E. Koers, Veldspaatstraat 23, Maastricht, tel. 043-30036.

Penningmeester: drs. L.A.M. Brands, Geleenstraat 37a, Munstergeleen.

Afdeling ROTTERDAM; aantal leden 170

Voorzitter: (voorlopig) J. Zandman, Marnixstraat 3, Dordrecht.

(toekomstig) TH.P.M. Holland, Albert Camusplaats 2, Rotterdam 3014.

Secretaris: P. Baardse, v.d. Helmstraat 27, Rotterdam 3014, tel. 010-204915.

Penningmeester: drs. P.P.TH. Huis in 't Veld, Weegbree 15, Krimpen a/d IJssel.

Afdeling UTRECHT; aantal leden 179

Voorzitter: nog onbekend

Secretaris: drs. H. Greeven, John F. Kennedylaan 131, Woudenberg, tel. 03498-2394.

Penningmeesteresse: mevr. drs. M. Hegyi-Langenbach, Abr. Bloemaertstraat 1, Utrecht.

Afdeling VENLO; aantal leden: 37

Bestuur nog onbekend.

Afdeling ZUTPHEN; aantal leden: 52

Voorzitter: dr. J. Reijers, Pr. Bernhardlaan 36, Zutphen.

Secretarisse: mevr. drs. A. Goudriaan-de Ru, Gerstekamp 12, Warnsveld, tel. 05750-12858.

Penningmeester: drs. H. Smit, Deventerweg 164, Zutphen.

Afdeling ZWOLLE; aantal leden: 104

Voorzitter: drs. S. Hörchner, Stevinstraat 9, Kampen.

Secretaris: J.C. Vrielink, H. Stevinstraat 11, Harderwijk, tel. 03410-15288.

Penningmeester: H.M. de Weerd, Sportlaan 5, Harderberg.

JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER.

BALANS per 31 december 1974 (met vergelijkende cijfers per 31 december 1973)

	31-12-74	31-12-73		31-12-74	31-12-73
Liquide middelen	58.428,08	33.390,02	Crediteuren	28.429,57	24.561,30
Debiteuren	5.978,79	18.248,—	Res. Publ. P.A. coll.	6.000,—	4.000,—
Inventaris	200,—	240,—	Res. Publ. Comm. Onderbouw	3.000	2.000,—
			Res. V.G.N. brochure	5.000,—	
			Vermogen	22.177,30	21.316,72
	<u>64.606,87</u>	<u>51.878,02</u>		<u>64.606,87</u>	<u>51.878,02</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 1974 MET BEGROTINGSCIJFERS 1975.

Baten	Begroot '74	Werkelijk '74	Begroot '75
Contributies	57.100,—	64.920,—	69.000,—
Abonnementen	6.250,—	8.068,—	8.000,—
Advertenties	5.000,—	4.433,29	5.000,—
Verkoop Kleio	1.000,—	1.454,—	1.500,—
Opbr. herdruk Brugklasrapport	—,—	—,—	600,—
Ontvangsten vorige jaren	200,—	760,—	250,—
Interest	980,—	1.650,32	2.500,—
	<u>70.530,—</u>	<u>81.285,61</u>	<u>86.850,—</u>
Lasten			
Kleio	30.000,—	36.827,81	40.000,—
Bestuur	15.000,—	14.224,38	16.500,—
Alg. Ledenvergadering	2.000,—	1.593,75	2.000,—
Afdelingen	1.000,—	274,39	1.000,—
Verenigingsraad	1.000,—	—,—	800,—
Administratiekosten	9.500,—	10.295,03	12.500,—
Redactie Kleio	1.750,—	1.589,—	1.750,—
Commissie Pedak	2.500,—	1.500,—	2.500,—
Commissie Mavo	1.650,—	838,85	1.500,—
Commissie Didaktiek	1.650,—	605,55	1.500,—
Commissie Audio Visuele Media	1.000,—	1.168,50	1.500,—
Commissie Ad Hoc II	—,—	362,30	—,—
Commissie Post Academiale Vorming	1.650,—	1.500,—	1.650,—
Commissie Buitenland	500,—	—,—	500,—
Commissie Onderwijs Advies	500,—	659,50	1.800,—
Raad van Vakgroepen	650,—	650,—	700,—
Opbr. Brugklasrapport Ped. Centra	—,—	—,—	450,—
Contributie aan Organisaties	100,—	60,—	100,—
Afschrijving Inventaris	80,—	275,97	100,—
Batig saldo	—,—	8.860,58	—,—
	<u>70.530,—</u>	<u>81.285,61</u>	<u>86.850,—</u>

Toelichting op de jaarcijfers 1974.

BATEN

contributies

Evenals het vorig jaar is de inning van contributies bevredigend verlopen. Slechts een gering aantal leden had per 31-12-'74 zijn contributie over 1974 nog niet betaald. Het Bestuur is dankbaar voor de door de leden betoonde medewerking in deze.

Ook dit jaar blijkt uit de cijfers een sterke groei van de Vereniging in ledental. Een procentueel groot aantal nieuwe leden is aspirant-, MAVO- of LBO-lid. Daar deze leden een zekere korting op het "normale" contributiebedrag genieten heeft een en ander ook konsekwenties voor de financiële situatie van de V.G.N. : de inkomsten per lid dalen terwijl de uitgaven per lid stijgen. Men kan stellen dat de groei van de totale inkomsten (door het stijgende ledental) de sterk stijgende uitgaven (o.a. door de inflatie) voorlopig heeft opgevangen. Er is ernstige twijfel bij het Bestuur of het juist is ook op langere termijn op deze wijze door te gaan.

Ten aanzien van niet betalende leden en abonnees geldt de regeling dat, na de eerste aanmaning na ontvangst van de accept-girokaart, iedere volgende aanmaning belast wordt met f 3,— administratiekosten. Wanneer na herhaalde aanmaning contributie resp. abonnementsgeld niet voldaan wordt, zal het lidmaatschap of het abonnement door de Vereniging worden opgezegd krachtens art. 8 van de Statuten.

abonnementen

Ook het aantal abonnementen op Kleio blijft stijgen; de inning van abonnementsgelden, evenals bij de contributie via accept-girokaarten, verloopt gunstig.

Met ingang van 1 januari 1975 is het tarief voor een abonnement op Kleio verhoogd tot f 40,— per kalenderjaar.

advertenties

De inkomsten uit de advertenties zijn een weinig achtergebleven bij de begroting; op velerlei wijze wordt gepoogd deze bron van inkomsten te vergroten; de tarieven zijn opgetrokken tot een landelijk aanvaard niveau.

verkoop Kleio

De losse verkoop van Kleio-nummers is sterk gestegen. De verzendkosten zijn echter zo hoog geworden dat de huidige regeling deze kosten in de meeste gevallen niet meer dekt. Het is derhalve noodzakelijk met ingang van 1 januari 1975 de verzendkosten geheel voor rekening van de aanvrager te laten komen.

Sommige Kleio-nummers zijn spijtig genoeg niet meer leverbaar.

opbrengst herdruk Brugklasrapport

In tegenstelling tot het door mij in het jaarverslag 1973 vermelde, is op veler verzoek toch overgegaan tot het doen herdrukken van het rapport van de Brugklascommissie; dit is,

evenals bij de eerste druk, gebeurd in samenwerking met de drie Landelijke Pedagogische Centra. Het "Brugklasrapport" is dus weer in beperkte mate verkrijgbaar. (te bestellen via: Administratie V.G.N., Obrechtstraat 44 te Den Haag.)

ontvangsten vorige jaren

Het is plezierig ook nu weer te kunnen constateren dat velen hun achterstallige contributie of abonnementsgeld in de loop van het afgelopen jaar hebben betaald.

interest

De inning van contributie en abonnementsgeld via accept-girokaarten heeft mede tot gevolg gehad dat reeds bij de aanvang van het jaar een niet onaanzienlijk bedrag op de Bank kon worden gezet. Dat de post "baten uit interest" belangrijk hoger geworden is dan begroot was, laat zich hierdoor verklaren.

LASTEN

Kleio

De begrotingsoverschrijding van Kleio is beperkt gebleven; er moet echter, met verwijzing naar het jaarverslag van Kleio, gewezen worden op de omstandigheid dat een aantal publicaties door C.E.G.E.S. en C.M.L.G.S. bekostigd zijn. Daarnaast is het beperkt blijven van de overschrijding slechts te danken aan de subsidie die ook voor 1974 ten behoeve van een aantal publicaties van onderwijskundige aard door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen is verleend. De V.G.N. is het Ministerie hiervoor zéér dankbaar. Overigens dient hier vermeld te worden dat de kosten van papier en drukken in het afgelopen jaar zeer sterk zijn gestegen. Vandaar dat het begrote bedrag voor 1975 zo hoog is gesteld.

De penningmeester voorziet dat bij uitbreiding van Kleio of anderszins gewijzigde omstandigheden de kosten van Kleio ten laste van de V.G.N. in de toekomst sterk zullen kunnen oplopen.

bestuurskosten

De bestuurskosten zijn binnen het begrote bedrag gebleven; uitbreiding van het A.B. en voortgaande prijsstijgingen maken stijging van het begrote bedrag voor 1975 noodzakelijk.

verenigingsraad

Er is in 1974 geen verenigingsraad gehouden.

administratiekosten

Sterk stijgende kosten en uitbreidende werkzaamheden, mede in verband met het stijgende ledental en de grote vraag naar losse Kleio-nummers, verklaren de overschrijding van het begrotingsbedrag. Deze overschrijding is slechts gering, niet in de laatste plaats doordat de administratie van de V.G.N. zeer efficiënt is ingericht en te werk gaat.

redactie Kleio en de "commissies"

Het beeld van de besteding van de begrote bedragen door de diverse commissies is sterk wisselend. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te geven; één van de belangrijkste is dat een aantal activiteiten, door V.G.N.-commissies voorbereid en geleid, gesubsidieerd worden door het Ministerie van O. en W.

De "commissie Ad Hoc II" is de "commissie Maarsen", die in de loop van 1974 aan het Bestuur van de V.G.N. gerapporteerd heeft over werkzaamheden en publicaties van de C.E.G.E.S.

De commissie "Onderwijs Advies" kwam op de begroting 1974 voor als "commissie Ad Hoc" (Kleio, 15e jrg., no 2, p.206).

opbrengst Brugklasrapport Pedagogische Centra

Van de, onder de baten vermelde, opbrengst van de herdruk van het Brugklasrapport gaat $\frac{3}{4}$ naar de Pedagogische Centra, die ook voor dit aandeel in de kosten bijdragen.

batig saldo

Dit is, na een daling in het vorig jaar, dit jaar weer iets toegenomen. Van het batig saldo is f. 2.000,— bestemd voor de reserve publicatie P.A.-colleges, f 1.000,— voor de reserve publicaties commissie Onderbouw en f 5.000,— voor de in het komende jaar te verwachten uitgave van een nieuwe V.G.N.-brochure. Het restant ad f 860,58 is toegevoegd aan het vermogen van de Vereniging.

nabeschouwing

Het feit dat de financiën van de V.G.N. er gezond uitzien stemt tot tevredenheid. Voor de toekomst moet echter met onverwachte ontwikkelingen rekening gehouden worden. Het vermogen van de V.G.N. is niet zo groot dat bij ernstige financiële tegenslagen (b.v. uitblijven van subsidiebedragen en/of buiten proporties stijgende kosten voor Kleio) de verenigingsfinanciën gezond blijven! De marge is vrij gering wanneer men bedenkt dat de meerdere inkomsten uit het groeiende ledental bij vrijwel gelijkblijvende activiteiten toch nauwelijks geleid hebben tot vermogensaanwas.

Het Bestuur stelt de ledenvergadering voor machtiging aan het Bestuur te verlenen tot contributieverhoging over te gaan per 1 januari 1976, tot een maximumbedrag van f 5,— per categorie, indien de omstandigheden in de loop van het komende jaar 1975 hiertoe aanleiding geven; dit besluit tot contributieverhoging zal slechts genomen worden, wanneer uit het financieel overzicht van de penningmeester per 31 augustus 1975 zou blijken dat de lasten voor de V.G.N. voor het jaar 1975 zeer veel hoger zijn dan begroot en/of de V.G.N. zonder contributieverhoging voor het jaar 1976 geen sluitende begroting meer zou kunnen opstellen. In geval het Bestuur tot contributieverhoging besluit, zal deze met opgaaf van redenen tijdig via Kleio aan de leden worden bekend gemaakt. Tot verhoging van het abonnementsgeld per 1-1-'75 is, gelet op de kostenstijgingen voor Kleio, reeds besloten.

De V.G.N., en met name haar penningmeester, is zeer veel dank verschuldigd aan de heer J. Houweling die met name voor de financiële administratie zeer voortreffelijk zorg draagt.

Mevrouw N. Top-Andringa, die de ledenadministratie en de losse verkoop van Kleio verzorgt, doet dit zeer toegewijd en nauwkeurig en ook haar is het Bestuur van de V.G.N. zeer dankbaar.

Drs. C.P.W.F. Herzberg,
Penningmeester

COMMISSIE-VERSLAGEN

Jaarverslag 1974 — Kleio-redactie

1. Met genoegen heeft de redactie geconstateerd dat Kleio in 1974 enorm gegroeid is. De vijftiende jaargang (1974) telde 950 pagina's, ruim 250 meer dan in 1973. We hopen dat we deze omvang in 1975 kunnen handhaven.
2. De samenstelling van de redactie onderging een kleine wijziging. G.J. Slootweg ging fungeren als voorzitter, eerder dan gepland was, door het plotselinge overlijden van H. de Ruyter. In september trad Dr. P.C. Emmer tot de redactie toe.
3. De redactie streeft ernaar om zowel vakdidactische als vakwetenschappelijke bijdragen in Kleio te plaatsen en probeert een evenwicht tussen beide te realiseren. Dit jaar zijn we daar niet in geslaagd. De schaal slaat door naar de didactische kant. Daarmee is wel de trend sinds 1970 gevolgd: ieder jaar een toename van het aantal didactische artikelen. Verder zijn er het bestuur en de commissies die kopij leveren. Aparte vermelding verdienen dit jaar de Commissie eindexamen experimenten Geschiedenis en staatsinrichtingen de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en Staatsinrichting. Bevatte de periodieke verslaggeving van deze commissies in Kleio in 1973 nog slechts 9%, dit jaar vullen zij 52% van de beschikbare ruimte (C.E.G.E.S. 42%; C.M.L. 10%). Wel had deze uitbreiding van de omvang van Kleio tot gevolg dat de nummers niet altijd aan het eind van de maand verzendbaar waren.
4. In 1975 hoopt de redactie een begin te maken met het realiseren van plannen waarover al meerdere malen binnen vorige redacties gesproken is. We denken daarbij aan een opzet waarbij naast artikelen van vakwetenschappelijke en vakdidactische aard aandacht besteed zal worden o.a. aan informatie over organisaties en instituten die de docent materiaal kunnen verschaffen voor zijn lessen; over literatuur, tijdschriften, leer- en werkmateriaal e.d., Voor het slagen van haar plannen is de redactie mede afhankelijk van personen die hierbij willen assisteren.

G.J. Slootweg.

Jaarverslag 1974 — Didaktiekcommissie

Samenstelling

"Een nieuw kalenderjaar — een nieuw geluid". Deze parafrase op Gorter is om tweeërlei reden een passende opening voor een jaarverslag van een didaktiekcommissie die zich midden in een metamorfose bevindt.

Het roept voorjaarsstemmingen op; iets waar in dit, in de historie ongeëvenaarde, natte najaar alom behoefte aan is.

Het geeft bovendien weer hoe in onze commissie, die qua bezetting jarenlang slechts met mate aan verandering onderhevig was, ineens een grote exodus plaats vond, gelukkig gevolgd door een verheugende "instroom" om in mammoetstijl te blijven.

Afscheid namen (in alfabetische volgorde): Piet Gieles, Kees Janse, Chris Leijh en Joop Toebees. Vijf nieuwe leden kwamen in de loop van dit jaar de lege stoelen bezetten. Han Vrielink uit Harderwijk kreeg de penningen ter hand gesteld, via Harm van der Veen uit Veendam en Doky Verhagen uit Groningen wordt de stem van het Noorden gehoord, Jan Baalbergen uit Abcoude zette zijn huiver voor administratief en organisatorisch werk na enkele kennismakingsvergaderingen opzij en trad toe tot de commissie en Piet Doves uit Zaandam vertegenwoordigt het Mavo.

Conferenties

Geïnspireerd door de enquête die we op de conferenties in 1973 hielden, viel onze keus voor dit jaar op het onderwerp: "De zin en onzin van de Bijzondere Onderwerpen". De conferenties vonden plaats op 13-14 september en 4-5 oktober, als altijd weer in "De Pietersberg" te Oosterbeek.

Daar wij naast een theoretische beschouwing over dit thema graag enkele concrete, uitgewerkte voorbeelden van mogelijke alternatieven voor "de scriptie" op de conferentie ter discussie wilden stellen, zochten we contact met de SOL in Utrecht, wat resulteerde in het aanbod van SOL-zijde (bij monde van Nico Maarsen zéér gereserveerd gedaan) dat zij ons twee verschillende, uitgewerkte onderwerpen zouden voorleggen. Vanaf dat moment onttrokken de voorbereidingen voor het inhoudelijke deel van de conferenties zich enigszins aan de waarneming van de didaktiekcommissie: de projecten kwamen slechts kort voor de eerste conferentie gereed, waardoor een bespreking in de commissie onmogelijk was. Wel bleek uit de min of meer informele contacten die de voorzitter met de SOL medewerkers had, dat de uitgewerkte onderwerpen wellicht te weinig inspeelden op het probleem van de individualisering van de bijzondere onderwerpen, m.n. voor het eindexamen.

Gelukkig vonden we Gieles, Groenhuis en Toebees bereid om met korte speeches gevolgd door discussies op de zaterdagmorgen ook dat aspect tot zijn recht te laten komen. En zo kon het gebeuren dat een deel van de conferentiegangers op vrijdag 13 september schreden zette in het schimmige Hiernamaals, terwijl de rest door Jan Schipper (SOL) meegenomen werd naar het donker territorium van Tsjaka Zoeloe. Helaas moesten wij op de tweede conferentie de Hiernamaalsbijdrage missen, waardoor echter wel meer ruimte ontstond voor groepsdiscussies over de problemen van de individuele begeleiding.

Seminarium

Ondanks het feit dat conferenties in de schooluren niet meer in aanmerking komen voor een ministeriële subsidie, én ondanks het feit dat we niet meer konden rekenen op een inbreng van Piet Gieles, zetten we toch de stap in het duister en besloten een Historisch Didactisch Seminarium te organiseren in de laatste week van de zomervakantie. Dankzij het programma, samengesteld door Jan Baalbergen, Leo Dalhuysen, Piet Dijkstra, Joop Toebees en Harm van der Veen, konden op 14, 15 en 16 augustus 29 deelnemers kijken naar en praten over een les over Mohammed op de videoband, discussiëren over doelstellingen, stofkeuze, en werden in groepen lesschema's opgezet over De Ontdekkingen. Ook dit Seminarium was, net als alle voorgaande, weer een groot succes.

Wat verder zoal ter tafel kwam

In ons vorige jaarverslag maakten we melding van acht regionale werkgroepjes, die na de conferenties in 1973 enthousiast aan de slag gingen.

Op de conferenties en seminaria blijkt steeds weer dat er in het veld behoefte bestaat aan

regelmatige didactische en methodische bezinning op het werk voor de klas.

De conferenties, en zeker het seminarium, geven stellig impulsen, maar men mist kennelijk een zekere continuïteit.

De werkgroepen, die dit zouden moeten ondervangen, en die de taak meekregen: het vervaardigen van materiaal, waar zo dringend behoefte aan is, hadden echter in de meeste gevallen geen lang leven. Reeds begin van dit jaar, toen de eerste voorlopige resultaten bij ons op tafel verwacht werden, bleek dat de Arabische oliepolitiek niet naliet ook het didactisch bezig zijn hier te lande te frusteren. En toen de oliekraan weer begon te lekken, bleek deze niet in staat eenmaal gedoofde vlammetjes tot nieuw leven te wekken. Lof aan de groep uit het hoge noorden, die ondanks alles wel door bleef gaan!

Een zwaarwegend zorgenkind van de V.G.N. is de problematiek rond de her- en bijscholing eerstegraadsdocenten (HBD), een onderwerp dat ook in onze commissievergaderingen regelmatig thema van gesprek was. Zie hiervoor het verslag in *Kleio* augustus 1974, p.605-606 en de nog volgende mededelingen in *Kleio*.

Pratend over deze problemen werd eens te meer duidelijk hoe nodig het is ons te bezinnen op de functie van een didactiekcommissie in de V.G.N., nu de gestaag voortschrijdende professionalisering ons steeds meer taken uit handen neemt.

Landelijk gesproken staat het eindexamen momenteel in het centrum van de belangstelling. Wij volgden die trend en zitten momenteel midden in een discussie over "de zin en onzin van het centraal schriftelijk", met daaraan gekoppeld een kritische blik op het tot dusver gerealiseerde CEGES-werk. De didactiekcommissie acht het noodzakelijk dat zij in deze zo belangrijke materie als responsgroep gehoord wordt.

Toka Briët, secr.

Jaarverslag van de commissie Postacademiale Vorming 1974.

1. *Samenstelling van de commissie*

In de samenstelling kwam geen wijziging.

2. *Werkzaamheden.*

De commissie kwam vrijwel elke maand bijeen. De voorbereiding en de begeleiding van de colleges en in 't bijzonder de voorbereiding van de conferentie vroeg veel tijd. Daarnaast werd ook dit jaar weer de publikatie van nieuwe college-referaten en van de voordrachten gehouden tijdens de conferentie verzorgd (Zie *Kleio*, november 1974). Ook hebben besprekingen over een nieuwe opzet van de Postacademiale Vorming veel tijd van de commissie in beslag genomen. De voorzitter van de commissie trad q.q. toe tot een nieuw gevormde werkcommissie her- en bijscholing eerste graads docenten (Zie hierover de mededeling van Roorda in *Kleio*, augustus 1974). Deze commissie heeft in haar vergadering van 9 december globale voorstellen gedaan over coördinering van het wetenschappelijke en het didactisch aspect van de bijscholing van eerste graads docenten. Op grond van die voorstellen is de afdeling Her- en Bijscholing Docenten van het Ministerie van Onderwijs akkoord gegaan met de vorming van een programmacommissie, die de voorstellen nader zal uitwerken en uitvoeren. Het Bestuur van de V.G.N. heeft de voorzitter van de commissie P.A.V. aangewezen als haar vertegenwoordiger in die programmacommissie.

Ook dit jaar verzorgde dr. J. Swart vanuit Assen weer de plaatsing van een aantal portefeuilles..

3. *Raad van Advies*

Op 10 mei vond de twee-jaarlijkse vergadering plaats met de Raad van Advies. Als gast waren aanwezig de heren Van Dijk, Verhoog en Bartels. De laatste namens de afdeling Her- en Bijscholing Docenten van het Ministerie van Onderwijs. Het hoofdthema van gesprek was de huidige structuur van de postacademiale vorming. Men was algemeen van oordeel, dat de huidige opzet te eenzijdig is, n.l. te uitsluitend gericht op het wetenschappelijk aspect van het leraar-zijn en niet, of althans te weinig, op het didaktische. Bovendien leefde bij allen de wens om een vorm te vinden, die voor een groter aantal collega's aantrekkelijk zou zijn. Op het ogenblik worden de colleges bezocht door naar schatting 15 – 20% van het totale aantal leden van de V.G.N. De besprekingen liepen uit op het voorstel tot formatie van een werkcommissie – die er, zie boven, ook gekomen is.

4. *Colleges*

In alle hierna te noemen kringen werden colleges georganiseerd. Het aantal deelnemers vertoont een lichte stijging. Wel is er sterke samenhang tussen onderwerp/spreker en opkomst. Opmerkelijk is, dat de belangstelling voor onderwerpen uit de niet-contemporaine geschiedenis stijgende is.

Collegebezoek

	jan.	febr.	okt.	nov.
Alkmaar	8	12	15	17
Amsterdam	14	—	14	10
Arnhem	21	18	20	19
Den Bosch	18	10	17	19
Breda	14	18	—	24
Eindhoven	7	14	16	18
Goes	10	12	15	?
Groningen	15	15	20	14
Den Haag	19	19	25	35
Haarlem	19	12	11	14
Heerlen	13	10	16	11
Hengelo	14	13	15	9
Leeuwarden	—	12	11	13
Maastricht	16	25	19	8
Rotterdam	38	20	29	22
Utrecht	23	25	21	26
Zutphen	9	10	13	9
Zwolle	14	10	29	10

— = geen college georganiseerd

5. *Conferentie*

Op 25 en 26 januari werd te Amersfoort de jaarlijkse conferentie gehouden. Een uitvoerig verslag van de lezingen met de discussiestelling werd gepubliceerd in *Kleio*, november 1974. Het aantal deelnemers bedroeg 104.

6. *Financiën*

Verrekeningen met sprekers en afdelingen konden op bevredigde wijze worden geregeld. Het departement heeft de commissie gevraagd een voorstel tot verhoging van het sprekershonorarium in te dienen. Een met redenen omkleed gespecificeerd voorstel is ingezonden.

7. *Demissie en toekomst van de commissie*

De commissie besloot na vier jaar trouwe dienst, dat het welletjes was. Zij zal verzoeken tijdens de algemene ledenvergadering te worden gedechargeerd. Pogingen tot vorming van een nieuwe commissie werden tot het eind van het jaar belemmerd door de onzekerheid m.b.t. het tijdstip van invoering van een postacademiale vorming nieuwe stijl. Op het eind van het jaar leek het echter zeker, dat de p.a.v. oude stijl nog zeker twee jaar zal blijven voortbestaan, zodat besloten werd voor die periode een nieuwe bemanning te zoeken.

P.W. Brouwer,
1e secretaris.

Verslag van de Mavo-commissie over 1974.

Op het einde van 1973 nam de heer Kegge ontslag als voorzitter van de Mavo-commissie. Toen bleek dat er niemand was die het voorzitterschap op zich wilde nemen, verklaarde ondergetekende zich bereid om voor een jaar voorzitter te worden. De heer Berenschot zou dan het secretariaat op zich nemen. Verder waren lid de heren Doves, Verhoog en Visser, terwijl ook de heer van Dongen enige tijd in de commissie heeft gewerkt. In de maand mei trad de heer Eriks toe tot de commissie en in de loop van het jaar namen de heren Verhoog en van Dongen ontslag.

Op voorstel van de heer Visser is de commissie begonnen aan een bespreking van een project om de historische musea in te schakelen in het onderwijs voor de mavo. Door ziekte en tijdgebrek wegens studie van de indiener werd dit project noodgedwongen tot het volgend jaar in de ijskast gelegd.

Tevens werkte de commissie aan een vergelijking van de Ceges-examens 1974 voor havo en mavo. Toen dit project niet voor de grote vakantie rondkwam heeft de voorzitter een discussie-stuk over deze materie voor de commissie opgesteld. Dit stuk werd door de commissie niet geaccepteerd. De heer Doves stelde daarna een stuk op over de werkzaamheden van het Ceges. Dit stuk is door de commissie besproken en van kanttekeningen voorzien.

De voorzitter heeft op het einde van het jaar formeel zijn ontslag ingediend, maar er is nog geen opvolger gevonden. Tevens wordt er nog gezocht naar twee of drie andere leden die tijd en energie in het werk van de commissie willen steken. In deze tijd van proefnemingen met examens is het gewoon nodig dat mensen die later met deze examens moeten werken, hun mond open doen en gaan zeggen wat zij billijk en redelijk vinden.

Wie nu niets zegt, hoeft later ook niet te jammeren.

P. Ruys.

Jaarverslag 1974 — Commissie Pedagogische Academies.

Aan het slot van het vorige jaarverslag werd "enige zorg" uitgesproken t.a.v. de vervulling van de vacatures in onze commissie. Achteraf gezien was deze passage beslist niet overbodig. Vrij spoedig werden de collega's J.E. Brouwer (Gorssel) en B. Schlaman (Eindhoven) bereid gevonden zitting te nemen, maar de voorzittersvacature werd minder snel vervuld. Pas tegen het eind van het jaar kon collega F.E.G. Govers (Uden) de reeds sinds maart vacante voorzittersplaats gaan innemen. Bij die gelegenheid trok de reeds halve kracht werkende secretaris zich definitief terug.

Dat een en ander zijn stempel op het werk van de commissie heeft gedrukt, zal weinigen verwonderen. Vooral nadat hij teruggetreden was werd duidelijk, hoezeer collega Boogert, op de hem kenmerkende bescheiden gemoedelijke wijze, toch veel meer de stimulerende kracht van de commissie was geweest, dan wij ons voordien wel hadden gerealiseerd.

En zo is er dit jaar minder werk uit de vingers van de commissie gekomen dan de vereniging gewend is. Het consumentenrapport betreffende twee nieuwe basisschoolmethoden kwam gereed.

In de afgelopen jaren is het overgrote deel van het werkprogramma afgewerkt. Het is dan ook te verwachten, dat de commissie zich eerst over een nieuw werkplan zal gaan bezinnen.

De huidige samenstelling van de commissie is als volgt:

Voorzitter: Dr. F.G.G. Govers, Elzenstraat 12, Uden (N.Br.)
tel.: 04132-64117.

Secretaris: P.W. Brouwer, Esdoornlaan 1, Rotterdam-12
tel.: 010-226431

Penningmeester: Drs. D.J. Noordam, Jan Vethkade 50, Dordrecht
tel.: 078-37781

Overige leden:

J.E. Brouwer, Draflaan 8, Gorssel tel.: 05759-2608

G.J. Gordijn, Jozef Israëlsplein 3, Den Haag tel.: 070-246875

B. Schlaman, de Stouthuvel 19, Eindhoven tel.: 1040-412451.

Namens de commissie in oude en nieuwe samenstelling,
Govers.
Kaarsemaker.

Jaarverslag van de Onderwijs-advies-commissie.

Het Bestuur van de VGN heeft zich reeds in het vorige verenigingsjaar gerealiseerd hoezeer het de bestuursleden aan de nodige tijd ontbreekt om zich een gefundeerd oordeel te vormen over de talrijke ontwikkelingen en veranderingen in het nederlandse onderwijs en om de mogelijke consequenties daarvan voor het vak geschiedenis en staatsinrichting te onderzoeken. Vandaar dat het Bestuur besloten heeft een commissie in te stellen, die het bestuur adviseert bij het bepalen van zijn standpunt t.a.v. deze ontwikkelingen. De commissie werd 28 mei 1974 door de voorzitter van de VGN geïnstalleerd.

Taak en samenstelling van de commissie.

De taak van de commissie zal voornamelijk bestaan uit het volgen en bestuderen van ontwikkelingen en veranderingen in het onderwijs; daarbij zal de commissie in het bijzonder dienen te letten op de mogelijke consequenties daarvan voor de plaats van het

vak geschiedenis en staatsinrichting en voor de positie van de leraren in dit vak. De commissie zal naast de door het bestuur voorgelegde kwesties zelf bepalen, welke zaken van belang zijn en bestudeerd zullen worden. De commissie bestaat uit de heren: M.J. van Velzen, voorzitter, C.W. Korevaar, secretaris, J.W. Jansen en E.A.J. Oudenhoven.

Werkzaamheden.

Naast het formuleren van de doelstellingen van de commissie, het opstellen van een lijst van te bestuderen onderwerpen en de taakverdeling heeft de commissie zich in het bijzonder bezig gehouden met het wetsontwerp harmonisatie brugklasonderwijs. Over deze kwestie heeft de commissie namens de VGN aan de leden van de vaste commissie van Onderwijs en Wetenschappen een brief gezonden, die in Kleio is gepubliceerd. (Zie Kleio 15e jaargang, november 1974, blz. 909-911). Tevens heeft de commissie met een aantal leden van de vaste commissie contact opgenomen om het standpunt van de VGN nader toe te lichten. Deze contacten kunnen, gezien de positieve reactie van de Kamerleden, in de toekomst van groot belang zijn. Het NGL werd tenslotte steeds op de hoogte gehouden. In de naaste toekomst zal het wetsontwerp harmonisatie nog wel de meeste tijd vragen van de commissie, doch daarnaast zal zij zich bezig houden met een aantal andere kwesties zoals: de eindexamenproblematiek, het ongedeeld VWO, een mogelijk experiment expressie-vakken in de bovenbouw en de eventuele gevolgen voor de positie van ons vak in de hogere klassen, middenschool etc.

E.A.J. Oudenhoven

AFDELINGEN VERGADERDEN OVER HET "SCHRIFTELIJK EINDEXAMEN"

Inleiding

Op 22 september 1974 ging van het Bestuur de uitnodiging aan de afdelingsbesturen uit om een ledenvergadering te beleggen over de Ceges-experimenten en de publikaties daarover. De bedoeling was de discussie onder de leden te stimuleren. Daarnaast beoogde het Bestuur zichzelf bij zijn meningsvorming te laten informeren door de "achterban".

Enkele afdelingen verzochten de verslagen van de vergaderingen te publiceren. Daartegen bestond bij het Bestuur geen enkel bezwaar, integendeel, de communicatie in de Vereniging zou er mee gediend zijn. Wel moest het zich beraden over de vraag of de verslagen integraal en woordelijk gepubliceerd zouden worden, of dat volstaan kon worden met een samenvattend overzicht. Omdat de beschikbare ruimte in Kleio beperkt is, omdat in de verslagen vrij vaak dezelfde argumenten naar voren gebracht worden en omdat in de vergaderingen soms ook andere zaken ter sprake zijn gekomen, werd besloten tot het laatste. Het nadeel is natuurlijk, dat de fijne nuances en saillante details, in de diverse verslagen verwerkt, dan verdwijnen; de samenstellers van deze samenvatting zijn zich dat heel goed bewust, maar hopen toch dat iedere afdeling zich in het volgende voldoende zal herkennen. Hopelijk is deze publikatie ook voor de leden een aansporing over de gehele problematiek (verder) te denken en te praten. Ieder die zich geroepen voelt op een en ander te reageren, kan dat op de jaarvergadering op 22 maart a.s. doen.

Algemeen

Aan de uitnodiging van het Bestuur hebben in de afgelopen maanden gevolg gegeven de afdelingen Alkmaar, Arnhem, Breda, Den Bosch, Den Haag, Eindhoven, Heerlen, Rotterdam en Utrecht. Een enkele afdeling met name zal het verslag nog toezenden. Het aantal aanwezigen varieerde, voorzover bekend, van 12 tot 26 leden. Het Bestuur is toch wel teleurgesteld over de zeer beperkte deelname aan de discussie. Uit allerlei gesprekken, officieuze contacten, talrijke telefoontjes en enkele openbare reacties blijkt grote ongerustheid, die in de verslagen ook sterk tot uiting komt.

Het is bepaald opvallend dat telkens weer terugkomt de opmerking: het is toch al beslist dat er een centraal schriftelijk eindexamen (c.s.e.) komt! Men wil wel accepteren dat de Ceges oprecht experimenteert en zich in haar werk en in haar publikaties vrij opstelt tegenover haar uiteindelijk advies aan de overheid, maar binnenskamers. meent men, is er op het Departement al lang tot invoering besloten. Waar zullen wij ons dan nog druk over maken?

Deze stemming zou de geringe opkomst tot op zekere hoogte wel verklaren. Ondersteuning vindt bovenstaand gevoelen in het argument, nogal eens in de verslagen naar voren gebracht, dat het c.s.e. er wel zal moeten komen in het belang van het "gezicht", de image en de positie van het vak. Als geschiedenis (en staatsinrichting) in een uitzonderingspositie komt (blijft), dan zal het "vluchtvak", "tweederangs-vak", ondergewaardeerd worden (blijven). Hoe wil men niet-vakgenoten ervan overtuigen dat juist dit vak kennis, vaardigheden en houding beoogt, die niet of uitermate moeilijk schriftelijk toetsbaar zijn? Wij kunnen er wel zeker van zijn — en de meerderheid van de aanwezigen op de vergaderingen is dat volgens de verslagen ook —, maar maak het de "buitenwacht" maar eens duidelijk!

Waardering

Ofschoon een aantal collega's om uiteenlopende redenen bewust ervan afgezien hebben aan het verdere experiment van de Ceges, waarvoor de scholen zich vóór 15 nov. 1974 hadden moeten opgeven, deel te nemen is er toch eigenlijk slechts een enkeling tegen het experiment op zichzelf. Sommigen stellen het bepaald op prijs dat zij door mee te doen enige invloed kunnen uitoefenen. Opgemerkt is in de verslagen ook, dat het streven naar grotere objectiviteit en het zoeken naar waarborgen voor het niveau waardering verdienen. Van bepaalde vragen vindt men dat er een vernieuwende werking van uitgaat, wat als positief ervaren wordt.

Onbehagen

Dieper en omvangrijker is in de verslagen het gevoel van onbehagen over de vorm,—overdaad van visueel materiaal —, over de stofkeuze, de themata en over het niveau van de vragen; multiple choice wordt door de meesten wel niet afgewezen, maar dient tot het uiterste beperkt te blijven.

Bepaald ontevreden is men in meerdere verslagen over de tot nu toe gehanteerde differentiatie tussen MAVO—HAVO—VWO-niveau. Een duidelijk kritische vraag t.o.v. het experiment zelf is: wat is de waarde van het experimenteel eindexamen als de docent en de leerling beide van te voren weten, dat de laatste gegarandeerd niet de dupe kan worden van de deelname? Zijn dat nog normale eindexamen-omstandigheden met stress-situatie, spanning e.d.?

Bij het onbehagen kunnen we ook rekenen de zorgen, die naar onze indruk nog al eens emotioneel geuit werden, over de vrijheid van interpretatie van het historisch gebeuren, die in het gedrang komt. Het persoonlijk engagement van de docent mag niet verdwijnen, moet in het eindexamen ook kunnen doorwerken. Op de achtergrond speelde daarbij ook de vrees voor de vershraling en de versmalling van het onderwijs in de laatste cursusjaren. Zullen niet vele collega's bezwijken voor de verleiding de geannonceerde themata uitvoerig en diepgaand te behandelen en de overige stof van de laatste 50 jaar te verwaarlozen? In het belang van de leerling weliswaar, omdat het resultaat van het c.s.e. tenslotte voor de helft het eindcijfer bepaalt, maar tot schade van de algemene vorming van diezelfde leerling. Wil men de leerling niet duperen, dan zal het eindexamen het onderwijs gaan bepalen; is dat de ideale toestand?

Wensen

In verschillende afdelingen kwam de wens naar voren, dat de Ceges ook eens een poging waagde met een toetsing van een chronologisch-cursorisch overzicht van de gehele periode. Gesuggereerd werden ook essay-vragen, al dan niet aan de hand van teksten (schept ook mogelijkheden tot niveau-differentiatie tussen de verschillende schooltypen), al zal de normering daarvan de nodige moeilijkheden opleveren.

In één afdeling werd de problematiek uiterst fundamenteel aan de orde gesteld; om tot een bevredigend schriftelijk examen te komen, vindt men daar dat er een drievoudige consensus moet bestaan, te weten over de doelstellingen van het vak, over de te toetsen elementen daaruit en over het niveau.

Twijfels

Deze bewogen zich voornamelijk op het terrein van de uitvoering, *gesteld* dat het c.s.e. er komt. Het materiaal dat ter voorbereiding van de leerlingen op deze manier van toetsen

absoluut beschikbaar moet zijn, zal er waarschijnlijk niet zijn. De MAVO-docent, die in 8 à 9 maanden het examen zal moeten voorbereiden, komt al helemaal in moeilijkheden. Grote twijfel heerste er in verschillende vergaderingen ook over de mogelijkheid, ook financieel, het c.s.e. zo grondig voor te bereiden als nu in het experiment gebeurt. Is het niet billijker dat het s.o. waarin zoveel meer facetten en onderdelen aan de orde komen, zwaarder meetelt dan voor 50% bij de bepaling van het eindcijfer.

Summa

Uit de verslagen blijkt, dat men, in het algemeen gesteld, voortgang van het experiment wenst, maar dat men de Ceges ook graag andere wegen zou zien bewandelen.

Wat het c.s.e. in de toekomst betreft, men staat overwegend afwijzend of uitermate huiverig tegenover de wenselijkheid van de invoering. Stille hoop wordt gekoesterd dat de Ceges na de experimenten zal adviseren tegen de invoering, maar men is er niet gerust op dat dit advies zal worden opgevolgd.

R.E. Noordijk
M.J. van Velzen

ENQUETE V.G.N. Najaar 1973.

A. Verslag van de enquête gehouden in het najaar van 1973.

Het doel van de enquête was een onderzoek in te stellen naar het functioneren van de V.G.N.-afdelingen en de Postacademiale colleges.

Tevens wilde het Bestuur zich informeren over de behoefte aan meer informatie betreffende zaken als de C.E.G.E.S., lesdidaktiek etc. Tenslotte kon het van de gelegenheid gebruik maken zich op de hoogte te stellen van de administratieve gang van zaken.

Aan het slot werd verzocht opmerkingen en/of suggesties te geven, van welke mogelijkheden velen gebruik maakten om nader in te gaan op verschillende kwesties.

De V.G.N. telde toentertijd ruim 1200 leden; 205 leden hebben het formulier ingevuld teruggezonden. Tot de VWO/HAVO-categorie behoorden er 145, tot die van de MAVO 28. De resterende 32 behoorden tot de andere takken van het Onderwijs of waren niet werkzaam in het Onderwijs. Er moet bij de getallenweergave wel bedacht worden, dat de V.G.N. tot die tijd haar leden vooral uit het VWO/HAVO recruteerde. Juist op het eind van dat jaar 1973 en in het daaropvolgend jaar 1974 is de uitbreiding van het aantal leden vooral uit de andere categorieën gekomen.

Voor zover dat noodzakelijk was, is bij de verwerking van de vragen rekening gehouden met deze verschillende categorieën.

Voor deze aantallen wordt verwezen naar het overzicht onder B.

Vervolgens onder C. een samenvatting van de opmerkingen c.q. suggesties; zoveel mogelijk per onderdeel gerangschikt. Wat dit laatste betreft kan ik volstaan met te verwijzen naar de veranderingen in het beleid van het afgelopen jaar.

Op het gebied van de Her- en Bijscholing van docenten zijn vele activiteiten te bespeuren. (Kleio, 15e jrg.; no 8, 1974/ 16e jrg.; no 2, 1975) De eindexamenproblematiek heeft ook de aandacht van het Bestuur gekregen. De afdelingen hebben van de zijde van het Bestuur het verzoek gekregen deze problematiek op een afdelingsvergadering aan de orde te stellen. Tot slot wil ik wijzen op de bemoeienissen van het Bestuur met het Wetsvoorstel Harmonisatie Brugklas (Kleio, 15e jrg.; no 11, 1974).

De publikatie van de uitslag van deze enquête heeft enige tijd op zich laten wachten; uit het bovenstaande is evenwel duidelijk geworden dat het Bestuur aan vele problemen, die door de enquête openbaar zijn geworden, aandacht heeft geschonken en zal blijven schenken.

De enquête heeft hiermee aan haar doel beantwoord.

B. Overzicht in cijfers van de antwoorden op de vragen.

- uit alle V.G.N.-afdelingen zijn antwoordformulieren ontvangen.
- in totaal zijn 205 ingevulde antwoordformulieren binnengekomen.
- van deze 205 antwoordformulieren behoorden er 145 tot de categorie VWO/HAVO, 28 tot de MAVO-categorie en de resterende 32 waren in andere takken van Onderwijs werkzaam of waren nog niet (aspirant-leden) of niet meer bij het Onderwijs werkzaam (gepensioneerd).

vraag: hoe functioneert naar Uw mening Uw afdeling?

	VWO/HAVO	MAVO	andere	totaal
goed	35	11	6	52
redelijk	56	5	12	73
slecht	18	2	4	24
geen mening	36	10	10	56

vraag: heeft U de indruk dat het contact van de afdelingen met het Hoofdbestuur van de V.G.N. bevredigend is?

	VWO/HAVO	MAVO	andere	totaal
ja	38	7	9	54
nee	14	0	3	17
geen mening	93	21	20	134

vraag: wanneer U van mening bent dat het contact van de afdelingen met het Hoofdbestuur niet optimaal functioneert, hoe zoudt U hierin verbetering wensen?

	totaal
via afdelingsvergaderingen	11
via mededelingen in Kleio	41
op enigerlei andere wijze	6

vraag: hoeveel maal woont U gewoonlijk de Postacademiale colleges, die voor Uw afdeling georganiseerd werden, bij?

	totaal
nooit	51
1x/jaar	12
2x/jaar	27
3x/jaar	38
4x/jaar	75

vraag: zijn de Postacademiale colleges naar uw mening over het algemeen voldoende instructief naar vorm?

	totaal
ja	109
neen	33
geen mening	48

vraag: zijn de Postacademiale colleges naar uw mening over het algemeen voldoende instructief naar inhoud?

	totaal
ja	138
neen	13
geen mening	39

vraag: wenst u voor de Postacademiale colleges een meer systematische en/of frequente opzet?

	totaal
meer systematisch	42
meer frequent	32
meer systematisch en meer frequent	39

vraag: vervullen naar Uw mening de Postacademiale bijeenkomsten een functie in het onderhouden van informeel contact tussen de leden van de afdelingen?

	VWO/HAVO	MAVO	andere	totaal
ja	100	16	18	134
neen	19	2	0	21
geen mening	26	10	14	50

vraag: heeft U er behoefte aan, dat de afdeling naast de Postacademiale colleges aparte bijeenkomsten organiseert ter bespreking van zaken als C.E.G.E.S., lesdidaktiek (zelfwerkzaamheid etc.), schoolboeken, audio-visuele middelen en dergelijke?

	VWO/HAVO	MAVO	andere	totaal
ja	91	25	18	134
neen	48	1	10	59
geen mening	6	2	4	12

vraag: indien U positief staat tegenover deze bijeenkomsten, zoudt U deze dan gesplitst willen zien in "MAVO-bijeenkomsten" en "VWO/HAVO-bijeenkomsten"?

	VWO/HAVO	MAVO	andere	totaal
ja	37	14	4	55
neen	58	11	12	81
geen mening	50	3	16	69

Van leden van afdelingsbesturen zijn 30 ingevulde antwoordformulieren binnen gekomen. De volgende vragen zijn alleen door hen beantwoord.

vraag: bent U van mening dat de ledenadministratie goed functioneert?

	totaal
ja	18
neen	2
geen mening	10

vraag: wanneer een en ander niet naar tevredenheid functioneert, stemt U dan in met de suggestie, aan alle leden van de afdelingen te verzoeken eventuele adreswijziging, opzegging, of andere mededelingen ook steeds aan de afdelingssecretaris/esse door te geven?

	totaal
ja	9
neen	6
geen mening	15

vraag: functioneert in Uw afdeling artikel 24 van het Huishoudelijk Reglement van de V.G.N. goed? (over samenstelling en wijziging van de afdelingsbesturen).

	totaal
ja	15
neen	10
geen mening	5

C. Samenvatting van de opmerkingen en suggesties.

1) P.A.-colleges, P.A.-conferentie en Didaktiek-conferentie.

vorm en inhoud van de P.A.-colleges.

vorm: velen vinden het teveel een hoorcollege; verzoek om tevoren toezending van literatuur en verzoek om gebruikmaking van geluidsbanden, transparanten, films en didaktische werkvormen.

inhoud: te wetenschappelijk; er bestaat een behoefte aan meer didaktische scholing, direkt op de praktijk gericht. In verband met de snelle ontwikkeling van het onderwijs een verzoek om meer aandacht voor nieuwe didaktische methodes. De P.A.-colleges dienen zich te richten op de geschiedenisleraar; de inhoud dient afgestemd te zijn op de stof die de leraren doceren aan 12-tot 18-jarigen.

Waar mogelijk dient de inhoud van een aantal colleges zich uit te strekken over één onderwerp, eventueel te volgen door een P.A.-conferentie over hetzelfde onderwerp.

Nieuwe visies op historisch gebied o.a. uit recent verschenen literatuur dienen aan de orde te komen. De P.A.-colleges moeten gevolgd worden door colleges die de vakwetenschappelijke inhoud vertalen in didaktisch-methodisch verantwoorde leerstofinhouden. Met andere woorden de P.A.-colleges dienen operationeel gemaakt te worden voor het onderwijs.

De wens kwam naar voren meer onderwerpen uit de twintigste eeuw behandeld te zien, zowel op politiek- historisch als ook op economisch en cultureel gebied.

Suggesties: regionale didaktische werkvergaderingen en geen jaarlijkse didaktiek-conferentie; de regio's moeten een groter gebied bestrijden dan bij de huidige afdelingen het geval is.

De vraag naar meer informatie over zaken als: C.E.G.E.S., schoolonderzoek, midden-schoolproblematiek en schoolboeken is groot maar kan, volgens velen, òf in Kleio, òf in extra ingelaste "kwartiertjes" op de P.A.-colleges behandeld worden.

Wat de VWO/HAVO/MAVO-bijeenkomsten betreft:

er zijn er die geen splitsing voorstaan; zij wijzen op de samenwerking in de Brugklas, op de overgang van 4 MAVO naar 4 HAVO, en vinden bespreking van aansluitingsproblemen zinvol.

er zijn er die wèl een splitsing voorstaan; zij wijzen op de eigen problematiek, b.v. de eigen didaktische aanpak.

2) Kleio.

Een tweetal klachten kwam naar voren over het te wetenschappelijk karakter van Kleio; het verzoek werd gedaan meer artikelen te publiceren die direct bruikbaar zouden zijn in

de les. Gevraagd werd de mogelijkheid te overwegen om speciale nummers te laten verschijnen over contemporaine onderwerpen.

3) PEDAK-commissie

Er kwam een verzoek binnen om lezingen over het geschiedenisonderwijs op de Basisschool. Iemand achtte het wenselijk om een vergelijkend onderzoek te verrichten naar het geschiedenisonderwijs op de pedagogische akademies.

4) contact Bestuur-afdelingen-leden.

Voor een regelmatig contact werd op de mogelijkheid gewezen meer van het verenigingsblad *Kleio* gebruik te maken. De vertegenwoordiger van de *Kleio*-redactie in het A.B. zou regelmatig informatie kunnen geven. Een andere mogelijkheid zou zijn een tweemaandelijks "memo" naast *Kleio* te laten verschijnen.

Andere contactmogelijkheden: conferenties, jaarlijkse vergadering A.B. en afdelingsbesturen, bijwonen van een afdelingsvergadering door een lid van het A.B.

5) algemeen.

Men vindt de opkomst vaak te gering, het tijdstip niet altijd gunstig, en de plaats van samenkomst ongelukkig (dit over P.A.-colleges).

De belangstelling voor bestuursfuncties is minimaal te noemen.

Er is een verzoek om uitwisseling van zelfgeproduceerd onderwijsmateriaal, b.v. toetsen, bronnen etc. binnen de afdelingen.

R.E. Noordijk, C.P.W.F. Herzberg.

HER- EN BIJSCHOLING EERSTEGRAADS DOCENTEN GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING

Het indertijd door Piet Gieles (KPC) genomen initiatief om te komen tot een geheel andere opzet van de her- en bijscholing van geschiedenisdocenten is omgezet in een concreet plan. Maar voor het zover was, hebben een kleine en grote voorbereidingscommissie, met vertegenwoordigers van de inspectie, CML, VGN en KPC, heel wat werk verzet. Het bleek niet gemakkelijk om te varen tussen de Scylla van de vakinhoudelijke bijscholing en de Charybdis van de didactische heroriëntatie.

Tenslotte is de volgende opzet uit de bus gekomen, welke de principiële instemming heeft van de afdeling HBD (Her- en Bijscholing Docenten) van het ministerie van onderwijs en wetenschappen. En instemming betekent hier zoveel als financiering en het verschaffen van faciliteiten voor administratie en organisatie.

A) In 1975 worden didactische lesbrieven geschreven door specialisten, die in een conferentie eerst de opzet en afstemming van de lesbrieven hebben besproken.

B) Tussen eind 1975 en zomer 1976 worden de lesbrieven gedurende 10 lesavonden behandeld met aspirant cursusleiders. Een conferentie zal de voorbereiding afronden.

C) Van sept. 1976 tot aug. 1977 geven de cursusleiders in de VGN- afdelingen een didactische cursus op basis van de didactische lesbrieven. Daarbij kan worden overwogen om didactische oefenstof te ontleen aan het CEGES-materiaal.

D) In de cursus 1977-78 wordt de vakinhoudelijke en didactische her- en bijscholing geïntegreerd gegeven in de afdelingen. Een historisch onderwerp wordt dan zowel vakinhoudelijk als didactisch verwerkt.

E) Tot de cursus 1977-78 gaan de activiteiten van de VGN op postacademiaal en didactisch terrein gewoon door (colleges, conferenties).

In 1976 - 77 bestaat dus de mogelijkheid om postacademiale en/of didactische cursusavonden en conferenties te volgen.

F) Via Kleio zal zoveel mogelijk informatie worden doorgegeven aan alle V.G.N. leden.

Ad A: Als didactische onderwerpen voor de cursus zijn naar voren gekomen:

- 1) Leerplantheorie en didactische analyse
- 2) Doelstellingen
- 3) Beginsituatie
- 4) Leerstofkeuze
- 5) Leraar in het middelpunt, leerling in het middelpunt, materiaal in het middelpunt
- 6) Toetsing
- 7) Bijzondere onderwerpen
- 8) Didactiek staatsinrichting
- 9) Geschiedenis en andere sociale vakken. Mogelijkheden voor samenwerking en/of integratie.

Schematisch ziet een en ander er als volgt uit:

Fase	Nieuwe plannen	Huidige VGN-	activiteiten
I 1975	productie les- brieven (± 10) conferentie lesbriefschrijvers	PA-colleges PA-conferentie	didactiek- conferenties
II juni '76	10 lesavonden voor aspirant- cursusleiders conferentie		
III sept '76- aug. '77	didactiekcursus in VGN-afdelingen		
IV sept. '77- aug. '78		geïntegreerde	cursus

Een programmacommissie gaat dit alles nu uitwerken. Ze bestaat uit: Roorda, voorzitter, Geurts, secretaris (Mesdagstraat 8 Nijmegen), Verhoog, hoofdcoördinator en Baalbergen, Timmer, Ulrich en de Wolff.

Men raadplege ook Kleio, augustus 1974, blz. 605 en 606, waar het eerste verslag van deze her- en bijscholingsgeschiedenis geschreven staat.

H. Ulrich

Wie ideeën, voorstellen, didactisch materiaal enz. heeft, welke van nut kunnen zijn voor de her- en bijscholing, wordt vriendelijk verzocht een en ander op te sturen aan de secretaris van de programmacommissie, dr. P.A.M. Geurts, Mesdagstraat 8, Nijmegen. Uiterste termijn van inzending: veertien dagen na het verschijnen van dit Kleionummer.

MEDEDELINGEN.

APPLICATIECURSUS, GESCHIEDENIS EN STAATSINRICHTING 1975 — 1977. ¹⁾

Het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen organiseert m.i.v. het schooljaar 1975 — 1976 de na te noemen tweejarige applicatiecursussen voor daarvoor in aanmerking komende docenten bij het lavo, het lbo, het mavo en het mbo, in samenwerking met de daarachter vermelde instantie:

geschiedenis en staatsinrichting (gespreid over het gehele land)

— Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en Staatsinrichting

Tot de cursus kunnen worden toegelaten:

- a. degenen die in het bezit zijn van de akte van bekwaamheid als onderwijzer, genoemd in nr. 132 van de bijlage van de Overgangswet WVO (=77a) of van de akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer, genoemd in nr. 133 van bedoelde bijlage (=77b);
- b. degenen die in het bezit zijn van de akte van volledig bevoegd onderwijzer genoemd in nr. 134 van bovenbedoelde bijlage (=41b) en van de akte van volledig bevoegd onderwijzer als bedoeld in artikel 29, lid 4 sub b van de VWO;
- c. degenen die in het bezit zijn van een van de bewijzen van bekwaamheid die in bovengenoemde bijlage zijn aangeduid onder de nummers 174 en 175 (hoofdonderwijzer Suriname en Ned. Antillen);

Een functie als docent bij het onderwijs is bovendien een toelatingsvoorwaarde.

Of deze toelatingsregeling in volgende jaren zal worden gehandhaafd, zal mede afhankelijk zijn van het resultaat van het overleg, dat te dezer zake zal worden gevoerd met de bijzondere Commissie voor overleg in zaken betreffende de rechtspositie van het onderwijspersoneel.

Belangstellenden kunnen zich *per briefkaart* tot *uiterlijk 1 maart 1975* aanmelden onder aanduiding van de cursus die men wenst te volgen, bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Directie H.B.D., Nieuwe Uitleg 1, 's-Gravenhage.

Degenen die zich in 1973 voor de cursus geschiedenis 1973-1975 en in 1974 voor de cursussen 1974-1976 van de andere vakken hebben aangemeld maar niet konden worden ingeschreven, dienen zich opnieuw aan te melden, waarbij zij verwijzen naar hun aanmelding 1973 resp. 1974. Na aanmelding ontvangt men een mededelingenblad en een inschrijfformulier.

Aanmeldingen na 1 maart 1975 worden niet meer in behandeling genomen.

Telefonische aanmeldingen worden niet aangenomen.

Definitieve inschrijving voor elk der bovengenoemde cursussen geschiedt — bij overtekenen na loting — op basis van de binnen de gestelde termijn ontvangen volledig ingevulde inschrijfformulieren.

Voor nadere inlichtingen wordt verwezen naar de circulaire betreffende elk van deze cursussen, die in januari 1975 aan de scholen is/wordt gezonden.

¹⁾ De in de mededeling opgenomen gegevens over scheikunde en biologie applicatiecursussen zijn weggelaten.

BOEKBESPREKINGEN

Grote tijdperken uit de geschiedenis.

Uitgeverij De Haan van Unieboek te Bussum heeft in nauwe samenwerking met de National Geographic Society te Washington het eerste deel van een nieuwe serie op de markt gebracht.

De serie heet Grote tijdperken uit de geschiedenis. De titel van het eerste deel is Dagelijks leven in Bijbel Tijd. Aangekondigd zijn de delen: Griekenland en Rome; Riddertijd; Renaissance. Ze zullen respectievelijk verschijnen in mei, september 1975 en februari 1976.

De boeken bevatten zeer veel illustraties, de meeste in kleur en in de kwaliteit die bekend is uit National Geographic Magazine.

Bij intekening op de serie is de prijs f 39,50 per deel. Afzonderlijke delen kosten f 45,—

J. van Herwaarden, Pelgrimstochten. Bussum, Fibula-Van Dishoeck, 1974, prijs f 36,50.

In de jaren vijftig was Parijs trefpunt voor alles wat artiest was of er voor wilde doorgaan. Die functie werd overgenomen door Londen en in de tweede helft van de jaren zestig werd ons eigen Amsterdam tot "magisch centrum" waar de geseculariseerde, meest jeugdige pelgrims elkaar iedere zomer troffen. —Iets dichterbij de oorspronkelijke inspiratie van het hier te bespreken boek ligt de heroplevering gedurende de laatste jaren van het Mariaheiligdom te Lourdes en de koortsachtige activiteit van de stad Rome voor voldoende accommodatie ten behoeve van de tallozen die in het heilig jaar 1975 de graven van de apostelen komen bezoeken. Het thema van dit boek is kortom klassiek: van alle tijden en van alle religies. Zo zijn er vóór onze jaartelling al godsdienstige centra in Egypte, Griekenland, India, Mekka en natuurlijk: Jeruzalem.

De schrijver geeft in het eerste hoofdstuk een algemene beschouwing over de christelijke bedevaarten waarmee zaken als de vereniging en afbeelding van heiligen, hun relikwieën en de translaties daarvan nauw samenwerken. Opmerking verdient dat de vroegste christenen geen bedevaarten kenden, zelfs niet naar de plaatsen die door het leven van Christus waren geheiligd, geconcentreerd als zij waren op de spoedige wederkomst des Heren. Zowel logisch als chronologisch komen daarna ter sprake: de pelgrimages naar het heilig land, de Romegangers, Santiago de Compostela, het verband tussen bedevaarten en kruistochten en talrijke andere bedevaartsoorden: St. Maarten in Tours, Thomas Becket in Canterbury, Maria Magdalena in Vézelay, St. Nicolaas in Bari en een aantal Mariaheiligdommen zoals Chartres en Rocamadour. In dit bonte gezelschap mis ik St. Judocus (7de eeuw), hagiografisch een soort tweelingbroer van de apostel Jacobus Maior, evenals hij patroon van de pelgrims en constant afgebeeld in pelgrimsgewaad en met staf. Duitse pelgrims naar Santiago organiseerden zich in broederschappen die zij dikwijls "in honorem S. Judoci" noemden. Een apart hoofdstukje is gewijd aan de gerechtelijke bedevaarten, het onderwerp waarop de schrijver zal promoveren. Met een beschouwing over de kritiek op bedevaarten, die nooit heeft ontbroken, en de betekenis van Trente en de contra-reformatie wordt het boek afgesloten. —Het is op deze manier een overzichtelijk en niet al te moeilijk boek geworden met de copieuze, zij het niet altijd honderd procent functionele illustrering waarvan Fibula-Van Dishoeck het alleenvertoningsrecht lijkt te hebben.

Een drietal fouten werkt zo storend dat ik ze meen te moeten signaleren. De Maagdenburger Centuriatoren (p. 158) zijn geen protestantse bijbelvertalers naar de auteur ons wil doen geloven, maar reformatorische kerkhistorici die hun stof indeelden naar eeuwen of "centuriën". Op hun werk reageerde kardinaal Baronius met zijn *Annales ecclesiastici*.

De dogmaverklaring van de Onbevleete Ontvangenis in 1854 (p. 163) heeft met een formulering als zou Maria "Koningin des Hemels" zijn niets van doen, evenmin als met een kroning van "het betreffende Mariabeeld" (welk?), maar behelst niets anders dan dat Maria vanaf het eerste ogenblik van haar bestaan vrij is gebleven van de erfzonde. —Last but not least: wie over pelgrimstochten schrijft moet weten wat aflaten zijn. Deze auteur weet het niet. —Een aflaat is in de traditie van de Kerk nooit iets anders geweest dan kwijtschelding van tijdelijke straf voor zonden waarvan de schuld reeds is weggenomen, geen "verlossing van zonden hier op aarde en in het hiernamaals" en nog minder een "wonder" of "verlossingsmiddel bij uitstek", enormiteiten die ons hier in het bestek van één zin (p. 163) op de mouw worden gespeld. Een minuscule pelgrimage naar 'n degelijk handboek of encyclopedie zou bij dit netelige onderwerp goede diensten hebben bewezen. —Laat ik ook nog een paar schoolmeesteropmerkingen maken. De paus Melchias waarvan op p. 48 twee maal sprake is, heet Melchiodes of Miltiades, zoals Bellarmine (p. 158) Bellarminus moet zijn. Het gereproduceerde manuscript op p. 138

begint niet met "Universis Fidelibus", maar met "Universis Christi Fidelibus". —Tenslotte: men hoeft waarlijk niet voor Clio als muze in het stof te liggen om taal en stijl met enige zorgvuldigheid te hanteren. Fraaiigheden als "bedevaarders", "doodslagers" en "euveladders" blijven dan al snel in de pen, om nog te zwijgen van een stijlbloempje als dit: "De Kerk probeerde het snoeimes te hanteren, vooral tegen H. Bloedwonderen." —Ik moet me sterk vergissen of het zijn de sporen van haastwerk. Overigens: het is best een aardig boek dat vooral in de hoofdstukken 3, 4 en 5 veel te bieden heeft, juist voor leerlingen van VWO en HAVO die zich in de schoolvrije maanden dikwijls als ware peregrini ontpoppen.

A.H.M. v. Schaik

Walter Laqueur, De toestand in het Midden-Oosten. Confrontatie. Uitgegeven bij Hollandia B.V. Baarn, 1974, prijs f 22,50

Walter Laqueur geniet bekendheid als deskundige op het terrein van de problematiek van het Midden-Oosten. Zijn "Israël-Arab Reader. A documentary history of the Middle East conflict" uitgegeven in de bekende Pelican-reeks (rev.ed.1970) is een 'must' voor ieder die zich wil verdiepen in de achtergronden van het conflict. "De toestand in het Midden-Oosten", dat als een vervolg op zijn beschrijving van de Zesdaagse Oorlog "The road to War" van '68 kan worden beschouwd, behandelt de ontwikkelingen in en rond het Midden-Oosten sinds 1967 en gaat in op de voorgeschiedenis en het verloop van de Jom Kippoer-oorlog van 1973. Juist omdat men van een man als Laqueur bepaalde verwachtingen heeft, stelt zijn verhaal teleur. Men kan niet zeggen dat wat hij te berde brengt veel bijdraagt tot verheldering van het beeld dat men uit de berichtgeving door de media heeft gekregen.

Tussen 1967 en 1973 leidden de onderhandelingen in het Midden-Oosten via onderhandelaars als Jarring en Rogers niet tot resultaten. De Russen bewapenden opnieuw de Arabische staten, wetend dat de vernederde Arabieren die wapens vroeg of laat zouden gebruiken. Toen het in 1973 zover was, lieten de Russen een vierde oorlog tussen Israël en de Arabische staten toe. Zij bleven politiek inactief tot op het moment dat de krijgskansen zich ten gunste van Israël keerden. De Amerikanen steunden voorzichtig Israël, maar toen het er tijdens de oorlog op aankam voerden Amerikaanse transportvliegtuigen via de Azoren in enkele dagen het oorlogsmateriaal aan dat Israël nodig had.

In feite verloren beide grote mogendheden hun politiek van ontspanning in de wereld geen moment uit het oog. Vanuit hun kunstmanen en verkenningsvliegtuigen controleerden zij het verloop van de strijd. Toen de 'détente' in gevaar dreigde te komen op het ogenblik dat het er naar uitzag dat het ingesloten Egyptische leger op de Oostelijke Suezoever alleen nog door direct ingrijpen van de Russen ontzet zou kunnen worden en de Sovjet Unie zulke troepen in gereedheid scheen te brengen, kondigde Amerika alarmfase drie af, vloog Kissinger naar Moskou op verzoek van de Russische autoriteiten en werd in enkele dagen een wapenstilstand bereikt. De Jom Kippoer-oorlog duurde niet veel langer dan de Grote Mogendheden toestonden en loste geen enkel probleem op.

Laqueur heeft rond deze bekende gang van zaken op basis van vooral krantennieuws en —commentaar een verhaal van de voorgeschiedenis, het verloop van de oorlog en met behulp van militaire deskundigen een analyse daarvan, de houding van de Sovjet Unie en de Verenigde Staten tegenover het Midden-Oosten en tegenover elkaar en de oliecrisis samengesteld dat weinig nieuwe gegevens biedt en in zijn conclusies teleurstelt. Het beste gedeelte van het boek is naar mijn smaak de beschrijving van de voorgeschiedenis van de oorlog. Laqueur vertelt weliswaar ook hier niets nieuws, maar het chronologisch verhaal van bijvoorbeeld de Russisch-Egyptische betrekkingen tussen 1967 en 1973 maakt duidelijk hoe voorzichtig de Russen en de Arabische wereld moeten opereren en de conclusie van Laqueur dat het Russisch belang niet gediend zou zijn door een definitieve uitschakeling van Israël kan men onderschrijven. Juist door de aanwezigheid van Israël in het Middenn-Oosten heeft de Sovjet Unie de mogelijkheid invloed in de Arabische wereld uit te oefenen. De handhaving van een of andere vorm van de status quo is zo gezien een Russisch belang.

Overigens riekt de beschrijving van de Russische politiek op veel plaatsen naar de koude oorlog. Volgens Laqueur zijn vreedzame coëxistentie en koude oorlog twee kanten van diezelfde medaille. Détente ja, maar verschuiving van de internationale machtsverhoudingen ten gunste van de Sovjet Unie blijft de drijvende kracht van de Russische politiek. De Europeanen krijgen er fel van langs omdat zij blind zijn voor de Russische machtspolitiek en de NATO uithollen met hun voortdurende bezuinigingen. Europa is een in zichzelf verdeeld huis, een ondankbare en onbetrouwbare partner van de Verenigde Staten.

In de beschrijving van de Israëlisch-Arabische conflictsituatie bepleit Laquer een compromis. De beste kansen daarop lieten de Israëli's na hun overwinning in 1967 voorbij gaan. De Palestijnen spelen in zijn boek maar een heel kleine rol. Waar zij genoemd worden heten zij "oproerlingen, die weinig militaire moed toonden in activiteiten die ernstiger waren dan kapingen" (p.61) en dit slaat dan op de zwarte septembermaand waarin Hoessein met de Palestijnen afrekende.

De keuze van Jom Kippoer was volgens Laqueur, anders dan doorgaans wordt gesteld, een nadeel voor de Arabieren, omdat in Israël iedereen thuis gemakkelijk te bereiken was hetgeen het oproepen van de reserves heeft bespoedigd.

De Nederlandse uitgave van het boek is slordig. Namen worden verkeerd gespeld (Bonteflika moet zijn Bouteflika, p.167, Schultz moet zijn Schütz, p.173 om een paar voorbeelden te geven) en de vertaling lijkt me ook niet overal even gelukkig. Het komt me voor dat de haast waarmee het werk in het Nederlands is uitgebracht daaraan mede schuldig is. Wie de laatste ontwikkelingen in het Midden-Oosten nog eens op een rij wil zien, kan in dit boek wel veel van zijn gading vinden, maar hij zal het boek met de nodige voorzichtigheid moeten gebruiken.

G. Groenhuis

Jacqueline Doorn, Rusland en Oranje. Tragiek en glorie van overgrootmoeder Anna Paulowna. Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 1974, prijs f 39,50.

Bij het lezen van dit boek kreeg ik de niet meer te onderdrukken gedachte aan Story en dergelijke weekbladen, die zoveel advertenties doen rondom hun verhalen over prinsessen, filmsterren en andere hooggeplaatsten in deze samenleving. Het is nauwelijks te geloven dat over een zo boeiende periode als de eerste helft van de vorige eeuw niets anders is te schrijven dan dit keuvelverhaal.

Om een voorbeeld te noemen. Jacqueline beschrijft dan een ontmoeting van de jonge Willem III met zijn latere vrouw Sophie: Hij is daarbij vergezeld van zijn vader Willem, op dat moment nog kroonprins.:

'Ook de jonge Willem zet zijn beste beentje voor. Hij spreekt over liefde en toewijding. Misschien valt het allemaal nog wel mee. De kroonprins wenkt haar en wijst op de brede rouwband, die hij nog altijd om de arm heeft. 'Neem het weg', zegt hij vriendelijk, "gij alleen moogt het doen". Zij knikt. Ze begrijpt wat hij ermee bedoelt, de vreugde om de verloving heeft de rouw om zijn moeder verzacht. Terwijl zij naar een tafeltje bij een raam loop om de schaar te pakken die zij er neegelegd heeft voor zij haar bezoekers ontving, kijkt ze onwillekeurig naar buiten en ziet een begrafenisstoet voorbijtrekken. Toeval of een slecht teken?'

Als er in plaats van Anna Paulowna een naam als Joop ter Heul had gestaan en de tekst aan de hand daarvan iets anders was, dan zou, dacht ik, voor velen het verschil onopgemerkt blijven. Het is alles bij elkaar een verhaal over iemand die toch wel wat om zich heen heeft zien gebeuren, maar volgens de schrijfster daar nauwelijks enig benul van moet hebben gehad.

Met dit soort verhalen kun je langzamerhand iedereen wel tot republikein maken. Misschien is dat ook wel de bedoeling, want over weggejaagde vorsten kun je nog mooiere verhalen maken. Liever niet in een leerlingenbibliotheek zetten, omdat de geschiedenisdocent dan nog meer werk krijgt om uit te leggen dat er echt wel wat aan de hand is geweest in het begin van de vorige eeuw.

Joh. S. Wijne

Fritjof Tichelman, Henk Sneevliet. Een politieke biografie. Van Gennep-kritiese Bibliotheek, Amsterdam 1974; ISBN 90 6012 242 9, pp. 136, f 13,90.

De historicus Tichelman, als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam, werkt aan een bronnenpublicatie met betrekking tot de voorloper van de PKI, de Indische Sociaal-Democratische Vereeniging, waarvan Sneevliet misschien de voornaamste initiatiefnemer was, maar zeker de voornaamste drijfkracht. Vandaar dat Tichelman zijn boekje "een toevallig bijproduct van een groter werk" noemt. Van dat groter werk staat nu het eerste deel, dat de jaren 1914 — 1918 bestrijkt op het punt te verschijnen.

Tichelman legt er tevens de nadruk op, dat hij niet meer dan "politieke biografie" heeft willen geven, en kondigt aan dat P.P. van 't Hart, die in 1953 onder de naam M. Perthuis, een Sneevliet gedenkboek

liet verschijnen, binnenkort een "zware biografie, gegrond op gedetailleerd onderzoek" zal publiceren. Evenmin laat Tichelman zich over de mens Sneevliet uit, een beperking waarvan men kan vragen of zij een werkelijk begrip van Sneevliet niet in de weg staat. Maar: "Het particuliere leven is niet aan de orde", zegt de schrijver. Het doel van de 'schets' is een voorlopige introductie tot Sneevliets politieke leven, met een sterk accent op de beweging(en) van waaruit hij opereerde.

Binnen deze zelf gekozen grenzen honoreert Tichelman zijn belofte volkomen. Hij geeft een gedetailleerd en — naar ik meen — nauwkeurig overzicht van Sneevliets werken voor de revolutie: zijn werk als vakbondsman van de spoorlieden binnen het NVV (1906 — 1912), zijn activiteiten binnen vakbeweging en ISDV in Nederlands-Indië (1913—1918), zijn activiteiten als representant van het Aziatisch (Indonesisch) revolutionair socialisme binnen de Komintern en als afgezant van de Komintern in China (1920—1921—1923); en tenslotte Sneevliets onverdroten ijver als agitator en organisator binnen 'de linkse beweging' in Nederland (in CPH, NAS, RSP, later RSAP) tot hij in 1942 met andere leden van het Marx-Lenin-Luxemburg Front voor een Duits executiepeloton stierf.

Behalve door de heldere weergave van feiten, is dit boekje ook door de uitvoerige literatuurlijst en het uitgebreide notenapparaat een vademecum voor hen die zich bezighouden met de geschiedenis van de linkse revolutionairen tijdens het interbellum.

Tichelman sympathiseert enerzijds met Sneevliets verzet tegen het ingroeien van de arbeidersbeweging in de kapitalistische maatschappij en anderzijds met diens bestrijding van het moskovitisch centralisme binnen de communistische wereldbeweging. Maar als tegen Trotski aanleunend marxistisch intellectueel wijst hij op "ernstige zwakheden" die Sneevliets optreden aankleefden. Sneevliets "elementair arbeiderisme" maakte hem blind voor de noodzaak van grondige analyses van de politieke en sociaal-economische situaties waarbinnen hij moest handelen; en voorts benam het hem "een helder zicht op de principiële ongelijksoortige niveaus van vakbeweging en politieke partij", op de onmogelijkheid om als revolutionair socialist een leidende functie in de vakbeweging in te nemen. Sneevliet was een "actie-man en arbeidersleider"; hij liet zich nauwelijks door theoretische inzichten leiden. Het was hem primair te doen om een band tussen revolutionair socialisme en arbeidersmassa. Inderdaad werpt Tichelman vanuit dit gezichtspunt een helder licht op Sneevliets Komintern-politiek in China en op diens breuk met Trotski. In China was Sneevliet door zijn ageren voor het 'intreden' van de ChCP in de Kwo-min tang (KMT) van Soen Jat-sen, hetgeen in 1927 zou uitlopen op het bloedbad van Sjanghai, ongewild een instrument in handen van de Russische diplomatie, die in de eerste plaats het staatsbelang in het oog hield. De breuk met Trotski kwam o.m. over diens kritiek op Sneevliets NAS en over de vraag of de SU een socialistische staat was die in uren des gevaars op de steun van alle revolutionaire socialisten moest kunnen rekenen. Sneevliet zei neen! Trotski zei ja!

C. Offringa

H.F. Cohen, Om de vernieuwing van het socialisme. De politieke oriëntatie van de sociaal-democratie 1919—1930. Universitaire Pers Leiden, 1974; ISBN 906021.198.7, XIV + 279 pp., f 42.00.

Cohen behandelt in deze Leidse dissertatie de pogingen binnen de Nederlandse socialistische arbeidersbeweging om het juiste antwoord te vinden op de problematiek, waarmee zij ten gevolge van de politieke en sociaal-economische structuurveranderingen van na de eerste wereldoorlog in de jaren 20 geconfronteerd werd. Het gaat hem in de eerste plaats om de politieke (her-) oriëntatie, maar daar deze een beweging betreft, waarvoor organisatie en tactiek en hoge mate bepaald worden door theoretische opvattingen, besteedt Cohen veel aandacht aan het inelkaar grijpen van theoretische, organisatorische en politieke problemen. Ook al verklaart hij dat hij geen geschiedenis van de partij heeft willen schrijven, toch aarzel ik niet zijn boek het beste te noemen, dat tot dusver op het gebied van de partijgeschiedenis verschenen is. Een meer politicologische aanpak met indrukwekkende tabellen, diagrammen, grafieken, organisatieschema's enz. zou zeker wel interessante gegevens omtrent ledenbestand, partijelite en andere structurele zaken kunnen opleveren, maar of dat alles meer inzicht zou geven in de geschiedenis van de SDAP in de door Cohen gekozen periode, waag ik te betwijfelen. Een pikante omstandigheid is de actualiteit van dit boek, immers evenals in de jaren 1920—1926 is er nu ook sprake van een vakbeweging die zich aandient als instrument om tot maatschappijvernieuwing te komen. Want de poging van NVV voorzitter Stenhuis om via de vorming van een Nederlandse Labour Party de fantasieloze, reformistische SDAP leiding uit te schakelen ten einde zelf door vertoon van politieke en vakbondsmacht het socialisatieprogramma door te zetten, vormt een van de belangrijkste onderwerpen van dit boek. Trouwens, Cohen werpt vanuit zijn probleemstelling ook op

andere kwesties een verrassend licht. Ik wil vooral wijzen op de politieke betekenis die de socialisatiegedachte binnen de socialistische beweging kreeg in verband hiermee op de beslissende stap die de vakbeweging toen op weg naar de politiek heeft gezet. Daarmee veranderde het karakter van de vakbeweging principiële! Voorts noem ik de betekenis van de vlootwetcrisis (1923) voor de verhouding tussen SDAP en NVV en voor de politieke plannen van Stenhuis.

Maar de verder reikende betekenis van Cohens boek ligt in het feit, dat hij aantoonde, dat reeds in de jaren 20 religieus-socialisten (Banning) en jeugdbeweging (Vorrink), even later theoretisch gesteund door De Man, het ethisch socialisme en de doorbraakgedachte hebben voorbereid. Ik zou nu geconstateerd hebben, dat we dus in het vervolg voor de jaren 20 over Cohens boek beschikken en voor de jaren 30 over de dissertatie van H.M. Ruitenbeek, Het ontstaan van de Partij van de Arbeid (1955), als Cohen niet in zijn 'Bibliografische Notities' verklaard had, dat Ruitenbeeks relaas wemelt van "hele en halve onjuistheden" en daarmee de reserves die de kritische lezers van dat boek al eerder hadden voelen rijzen, versterkt had.

Cohen geeft echter een paar maal een mening over niet onbelangrijke zaken, waarbij ik van mijn kant toch een vraagteken zou willen zetten. In een omschrijving van wat hij met zijn boek beoogt, duidt hij de jaren 1919-1930 aan als die fase van de geschiedenis der Nederlandse sociaal-democratie, waarin deze ervan overtuigd was, dat het probleem van de verwezenlijking van het socialisme aan zijn praktische oplossing toe was (p.10). Dat geldt misschien voor de jaren 1918-21, maar daarna is er m.i. niet zozeer sprake van een geloof dat het socialisme naderbij was, als wel de overtuiging dat socialisering van de productiemiddelen de enige rationele oplossing was voor de structurele crisis waarin de wereld verkeerde.

Een ander punt is de Duitse invloed op het Nederlandse socialisme. Ik geloof dat die, ondanks de treffende citaten die men uit brieven en publicaties als bewijs daarvoor zou kunnen aanvoeren, minder wezenlijk is geweest dan óók Cohen aanneemt. Troelstra was een uitzondering! De Nederlandse sociaal-democratie "trachtte niet uit eigen Nederlandse tradities te putten", zegt Cohen. Dat deed ze wel (voor organisatorische problemen keek b.v. Schaper bij de ARP af!), alleen: die vaderlandse tradities zijn nu eenmaal minder liberaal dan de Nederlandse 'liberals' vaak beseffen.

En wat de verhouding partij-vakbeweging aangaat nog dit: inderdaad spreekt uit het beleid van de partijleiding (Vliegen c.s.) angst voor overheersing door de vakbeweging. Maar we mogen niet vergeten, dat 'vooraanstaanden' van het eerste uur, zoals Wibaut, altijd al reserves ten opzichte van het verschijnsel 'vakbeweging' gehad hebben, omdat zij vreesden, dat die vakbeweging 'het algemeenbelang' of liever 'het consumentenbelang' uit het oog zou verliezen en in feite slechts voor het eigen groepsbelang zou opkomen.

Laat ik eindigen met vast te stellen, dat ook wat omvang, compositie, wetenschappelijk apparaat en heldere schrijffrant betreft, dit scherpzinnige en goed doordachte boek een model-dissertatie is. Vandaar dat ik na al die lof niet zonder vermaak vaststel, dat tussen de Latijns genummerde hoofdstukken de Arabieren 'Hoofdstuk 2' en 'Hoofdstuk 7' binnengeslopen zijn.

C. Offringa

L.J. Rogier, Herdenken en Herzien. Verzamelde opstellen. Amboboeken, Bilthoven, 1974; ISBN 90 263 0267 3, pp. 519, f 22.50.

Op 30 maart 1974 overleed Rogier, de geschiedschrijver die aan het beeld van het Nederlandse verleden, zoals Groen, Fruin en Geyl dat geschapen hadden de ontbrekende rooms-katholieke trekken heeft toegevoegd en daarnaast en in verband daarmee de geschiedschrijver van zijn eigen 'zuil' op wetenschappelijk niveau heeft gebracht. Terecht heeft J.A. Bornewasser zijn mooie in memoriam doen opnemen in de aflevering van het T.v.G. die aan het thema 'geschiedenis en engagement' is gewijd (T.v.G. 87, 1974, pp.443 e.v.), want als er iemand een geëngageerd historicus was, dan was dat wel Rogier. Bornewasser zegt het aldus: "(het) staat(. . .) voor ons vast, dat het zijn actuele interesse was die de markante inhoud en vorm van zijn geschiedkundig werk hebben mogelijk gemaakt. Hij die als dé historicus van het Nederlandse katholicisme mag worden beschouwd, vond voor dit levenswerk de inspiratie uit een levenslang gekoesterd ideaal: een harmonisch samengaan van het Nederlands staatsburgerschap en het lidmaatschap van de katholieke kerk, van vaderlandsliefde en geloofstrouw, van kerk en vaderland."

De juistheid van dit oordeel wordt mede gedemonstreerd door Rogiers posthuum verschenen bundel *Herdenken en Herzien*, aldus genoemd naar het eerst opstel ervan over het grootseminarie Beekvliet. De titel geeft trouwens ook voortreffelijk weer wat Rogier in de meeste overige stukken zijn lezers heeft willen geven. Hij herdacht, maar hij herzag daardoor tevens, en wel door wie en wat hij herdenken wilde binnen een breder kader te plaatsen of als een mikrokosmos a.h.w. onder een mikroskoop te plaatsen, waardoor men een scherper kijk krijgt op de makrokosmos waarvan zijn object vaak wezenlijke trekken weerspiegelt. Daarom: ook al hebben de meeste stukken door hun gelegenheidskarakter een detaillistisch karakter, men late zich daardoor niet weerhouden hen te lezen. Rogier opent altijd wel weer bredere perspectieven! Zo zijn b.v. de herdenkingen van Geyl, Post, Polman en Rüter tevens een stuk wetenschapsgeschiedenis. Bij Post leest men over Oppermans Utrechtse school, bij Polman over de Nederlandse kerkgeschiedenis, bij Rüter over diens Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis; en in de rede, waarmee Rogier Geyl in 'de Akademie' herdacht, komt hij tot de conclusie dat er een Nederlandse geschiedschrijving vóór en ná Geyl is. Is hier óók sprake van een herzien in de zin van onderzoek van het eigen geweten? Het komt mij voor, dat Rogier nooit te voren zo duidelijk heeft uitgesproken, dat hij Geyls Groot-Nederlandse visie eigenlijk niet meer dan een fraaie mythe vond.

Behalve de rubriek 'Biografische Opstellen' zijn er nog de rubrieken 'Nationale en Regionale Studies' en 'Catholica in Perspectief'. In de eerste is o.a. een beschouwing opgenomen over 'Noord-Brabant gisteren en nu', waarin Rogier Brabants lot als generaliteitsland rooskleuriger afschildert dan oudere Brabantse historici gewend waren dat te doen. Hier dus een 'herzien' als poging tot 'revisie'.

In de rubriek *Catholica in perspectief* berijdt Rogier weer met vuur zijn oude stokpaardje, het curiale obscurantisme, wat hem óók als Nederlander zo tegen de borst stiet. In 'Op en neergang van het integralisme' ligt hij weer een tip van de sluier op. Wat we te zien krijgen is boeiend maar wel onfris.

In het weekblad *De Tijd* van 13, 20 en 27 september 1974 heeft Rogier een opstel gepubliceerd, dat zijn vader in het voorjaar van 1973 geschreven heeft als gevolg op diens 'Katholieke Herleving' (1956). Dit opstel is niet in de hierboven aangekondigde bundel opgenomen, maar door Ambo afzonderlijk uitgegeven onder de titel 'Vandaag en Morgen' (prijs: f 5,50).

C. Offringa

RAPPORT over de huidige stand en toekomstige planning van het wetenschappelijk onderzoek der Nederlandse geschiedenis, samengesteld door de HISTORISCH-WETENSCHAPPELIJKE COMMISSIE der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Amsterdam 1974.

Dit rapport dankt zijn ontstaan aan een initiatief van de Commissie Geesteswetenschappen van de Academische Raad. De Academische Raad werd in 1961 ingesteld op grond van de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs van 1960. Hij is in de eerste plaats een college, waarin universiteiten en hogescholen over algemene problemen van wetenschappelijk onderwijs overleg plegen. Daarnaast fungeert hij krachtens de genoemde wet als adviesorgaan van regering en instellingen van wetenschappelijk onderwijs.

De Academische Raad bestaat uit secties, waarvan de Sectie Geschiedenis er één is. In 1968 stelde de Commissie Geesteswetenschappen, één der commissies door middel waarvan de raad zijn functies vervult, aan de secties de vraag hoe het gesteld stond met de wetenschapsbeoefening op het door elke sectie bestreken gebied.

De Sectie Geschiedenis reageerde met een "Nota over de beoefening van de wetenschap der geschiedenis in Nederland", waarin zij adviseerde tot de oprichting van een Historisch-Wetenschappelijke Raad, die onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, vanouds raadgeefster van de regering in zaken van *wetenschap*, zou moeten zijn. In 1971 besloot de Afdeling Letterkunde van 'de Akademie' tot oprichting van de "Historisch-Wetenschappelijke Commissie der Koninklijke Akademie van Wetenschappen". Deze commissie kreeg tot taak: inventarisatie van lopend onderzoek; aanwijzen van te verrichten onderzoek; planning daarvan op korte en lange termijn en in verband daarmee het vaststellen van prioriteiten het begroten van de benodigde gelden, mankracht en apparatuur voor een programma van onderzoek voor de eerstvolgende 20 à 25 jaar; en — eventueel — de oprichting van een instituut voor historisch onderzoek, waarbinnen met name een multi-disciplinaire aanpak van historische problemen mogelijk zou zijn.

In het in 1974 verschenen rapport, dat de aanleiding was tot de bovenstaande uiteenzetting legt de Historisch-Wetenschappelijke Commissie de resultaten neer van een breed onderzoek naar lopend

onderzoek, naar lacunes, die mede gezien de wetenschapsontwikkeling elders vastgesteld kunnen worden, en naar plannen en wensen inzake een toekomstig onderzoeksprogramma.

Het eigenlijk rapport bestaat uit een inleiding (ontstaan en werkwijze van de commissie), beschouwingen over aard en begrenzing van het rapport (zo mogelijk beperking tot de vaderlandse geschiedenis) en over het historisch onderzoek (o.a. de relatie onderzoek-archiefwezen), beschouwingen over en samenvattingen van de verschillende deelrapporten ('werkrapporten') en de conclusies en aanbevelingen die de Commissie aan de Akademie voorlegt. De pagina's 59 t/m 224 worden in beslag genomen door de werkrapporten, twintig bijlagen in getal, die niet alleen de 'grote' terreinen, zoals oude geschiedenis, middeleeuwse geschiedenis, politieke geschiedenis na de middeleeuwen, economische en sociale geschiedenis na de middeleeuwen, kerkgeschiedenis enz. bestrijken, maar ook krijgsgeschiedenis, zeegechiedenis, volkskunde, lokale en regionale geschiedenis, genealogie, kartografie enz.

Ieder die zich wil oriënteren op het terrein van de geschiedbeoefening in Nederland heeft in dit rapport een bron, rijk aan informatie over wat gedaan wordt en gedaan moet worden; en over de verschillende bestaande instellingen en de instellingen die men graag in het leven geroepen ziet.

Het rapport ontleent natuurlijk zijn grootste betekenis aan de voorstellen, die de commissie doet: in de eerste plaats verzoekt zij de Koninklijke Akademie "om te willen bevorderen dat de Minister haar de opdracht verleent tot de planning van het historisch wetenschappelijk onderzoek met vaststelling van prioriteiten van de onderzoeken welke het eerst ondernomen dienen te worden. De Commissie stelt zich ook voor te adviseren omtrent de prioriteit van organisatorische voorzieningen ten behoeve van het historisch wetenschappelijk bedrijf."

De stem van de Commissie is daárom zo gezaghebbend, omdat de leden, ofschoon zij à titre personnel gekozen zijn, de belangrijkste organen van de geschiedbeoefening in Nederland reoresenteren, te weten: de Sectie Geschiedenis van de Academische Raad, de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis, de Archiefraad en het Nederlands Historisch Genootschap.

Tot slot wijs ik hen, die zich ook voor soortgelijke rapportages uit het verleden interesseren op het "OVERZICHT van de door bronnenpublicatie aan te vullen leemten der Nederlandse Geschiedenis, indertijd samengesteld door de COMMISSIE VAN ADVIES VOOR 'S RIJKS GESCHIEDKUNDIGE PUBLICATIEN. Ongewijzigde herdruk van de uitgave van 1904 (Den Haag 1950), waarin tevens de voorgeschiedenis van de R.G.P. (1826-1902!) gegeven wordt; en de "DRIE RAPPORTEN over de uitgave van bronnen voor de Nederlandse geschiedenis (Den Haag 1952), waarin het rapport van 1904 herzien en aangevuld wordt, en waarin de instelling behandeld wordt van de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis (1948), tot wier taak behoort de Minister te adviseren inzake onderwerpen betreffende de vaderlandse geschiedenis, en wetenschappelijk toezicht uit te oefenen op 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën (R.G.P.).

C. Offringa

BERICHT VAN DE PENNINGMEESTER:

voor het (na-)bestellen van losse Kleio-nummers geldt de volgende regeling:

- alle bestellingen bij:

ADMINISTRATIE V.G.N.

Mevr. N. Top-Andringa,
Obrechtstraat 44
's-Gravenhage
tel. 070-465973

- na Uw aanvraag ontvangt U een accept-girokaart met het bedrag erop vermeld dat U aan de V.G.N. dient over te maken.
- dit bedrag is de prijs van het (de) Kleio-nummer (s) + de portokosten.
- na ontvangst van dit bedrag wordt het door U aangevraagde per omgaande verzonden.
- wanneer het (de) gewenste Kleio-nummer(s) niet meer voorradig is (zijn), krijgt U hiervan bericht.
- de administratie-kosten zijn in de prijs van het nummer begrepen.
- de reële portokosten worden de aanvrager in rekening gebracht.
- de prijs van de Kleio-nummers is nagenoeg gelijk aan de kostprijs, vermeerderd met een bijdrage voor de administratiekosten.

N.B. HET "BRUGKLASNUMMER" IS HERDRUKT EN IN BEPERKTE MATE WEER VERKRIJGBAAR.

prijzen (per 1-2-'75):

• Kleio-nummers van vóór 1971 (t/m 11e jrg., voor zover leverbaar)	f 4,—
• Kleio-nummers vanaf 1971 (12e en volgende jrg.), "gewone" uitgaven	f 5,—
• Rapport van de Brugklascommissie en de Drie Pedagogische Centra, zgn. "Brugklasnummer", overdruk uit Kleio, 12e jrg. nr 7/8	f 8,—
• Postacademica-2, (1968-1971), jrg. 13, nr 14	f 7,50
• Postacademica-3, (1971-1972), jrg. 13, nr 12	f 6,50
• Postacademica-4, (1972-1973), jrg. 14, nr 11	f 7,—
• Postacademica-5, (1973-1974), jrg. 15, nr 11	f 7,—
• Bibliografie van de didaktiek van het geschiedenisonderwijs (jrg. 12, extra nr.)	f 7,—
• "MAVO-nummer" (met o.a. Motivatieonderzoek), jrg. 14, nr 6/7	f 7,50
• "Didaktiek-nummer", jrg. 15, nr 6/7	f 8,—

COMMISSIES

DIDAKTIEKCOMMISSIE

A.P. DIJKSTRA, *voorzitter*, H. Mesdagstraat 1, Meppel, tel. 05220-53559.
MEJ. C.C.A. BRIET, *secretaresse*, Buurtweg 56, Ederveen, tel. 08387-1944.
J.C. VRIELINK, *penningmeester*, H. Stevinstraat 11, Harderwijk, tel. 03410-5288, postrekening 1561752 t.n.v. de penningmeester Didaktiekcommissie V.G.N.
J. BAALBERGEN, Abcoude.
J. BROUWER, Elst (Gld).
P. DOVES, Zaandam.
L.G. DALHUISEN, Warmond.
C.J. LEIJH, Den Haag.
H. van der VEEN, Veendam.

COMMISSIE POSTACADEMIALE VORMING

DRS. H.W. TIMMER, Rinze Koopmansstraat 83, Rotterdam, tel. 010-216004, *voorzitter*
DRS. K. van DIJK, Spechtstraat 7, Zwijndrecht, tel. 078-25843, *1e vice-voorzitter*, beleid colleges.
DRS. J.H. VINK, Delflandstraat 69, Nootdorp, tel. 01731-8496, *2e vice-voorzitter*, conferenties.
P.W. BROUWER, Esdoornlaan 1, Rotterdam-3012, tel. 010-226431, *1e secretaris*, interne zaken.
J.G. KIKKERT, Karekietlaan 12, Oostvoorne, tel. 01885-2926, *2e secretaris*, organisatie en administratie van de collegedagen.
W. BACHMAN, Veld en Beemd 65, Krimpen a.d. IJssel, tel. 01807-5429, *Penningmeester*, postrekening 527314 t.n.v. Penningmeester Commissie P.A.V. der V.G.N. te Krimpen a/d IJssel.
DR. J. SWART, Lindenlaan 40, Assen, tel. 05920-14591, portefeuilles.

AFDELINGEN

De organisatie van de postacademiale colleges in de diverse plaatsen is in handen van de besturen van de V.G.N.-afdelingen.

De adressen van de *afdelingssecretariaten* zijn:

<i>Alkmaar:</i>	Lindenlaan 12, Bergen N.H.	<i>Haarlem:</i>	Noorderdreef 160, Vennep.
<i>Arnhem:</i>	Kinkelenburglaan 2.	<i>Heerlen:</i>	Leenderkapelweg 27, Schaesberg.
<i>Amsterdam:</i>	Anton Mauvelaan 7,	<i>Hengelo:</i>	Th.de Keyserstraat 276, Enschede.
	Nederhorst ten Berg.	<i>Leeuwarden:</i>	Gerard ter Borchstraat 19.
<i>Den Bosch:</i>	Philips de Tweedestr. 51.	<i>Maastricht:</i>	Veldspaatstraat 23.
<i>Breda:</i>	St. Bavostr. 96.	<i>Rotterdam:</i>	Kamperfoelielaan 15, Oostvoorne.
	Rijsbergen.	<i>Utrecht:</i>	J.F. Kennedylaan 131, Woudenberg.
<i>Eindhoven:</i>	Junolaan 16.	<i>Venlo:</i>	Groenstraat 244.
<i>Goes:</i>	Spanjaardstr. 37, Middelburg.	<i>Zutphen:</i>	Gerstekamp 12, Warnsveld.
<i>Groningen:</i>	Kamperfoelieweg 42, Paterswolde.	<i>Zwolle:</i>	Stevinstraat 11, Harderwijk.
<i>Den Haag:</i>	Lindenstraat 22, 's-Gravenzande.		

MAVOCOMMISSIE

P.G. RUYS, *voorzitter*, Zandkamp 140, Hoogland, tel. 03493-2128.
B. BERENSCHOT, *secretaris*, Binnenweg 64, Maarssen, tel. 03465-1326.
A.L. VERHOOG, Leiderdorp.
P. DOVES, Zaandam.
G. ERIKS, Schagen.
F. VISSER, Den Haag.

COMMISSIE PEDAGOGISCHE AKADEMIES (PEDAK)

DR. F.G.G. GOVERS, *voorzitter*, Elzenstraat 12, Uden (N.Br.), tel. 04132-64117.
P.W. BROUWER, *secretaris*, Esdoornlaan 1, Rotterdam-12, tel. 010-226431
DRS. D.J. NOORDAM, *penningmeester*, Jan Vethkade 50, Dordrecht, tel. 078-37781.
J.E. BROUWER, Gorssel.
BR. EMILIUS GORDIJN, 's-Gravenhage.
B. SCHLAMAN, Eindhoven.

Politiek Overzicht

archief van de Nederlandse politiek

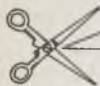
gezamenlijke uitgave van het Centrum voor
Staatkundige Vorming, de Kuyperstichting
en de Savornin-Lohmanstichting;
verschijnt 11 x per jaar.

Politiek Overzicht is het enige Nederlandse blad in
zijn soort, dat maandelijks in handzame, beknopte vorm
verslag doet van het politieke gebeuren in ons land
en over de hoofdzaken van de internationale politiek.
Het bevat alleen "feiten en cijfers", geen commentaar.

Politiek Overzicht biedt feitelijke informatie,
gerangschikt per terrein, over handelingen en uitspraken van
regering, parlement, partijen, maatschappelijke organisaties, enz.
Ook geeft het blad officiële cijfers over werkgelegenheid, prijzen, woningbouw e.d.
Bovendien worden de belangrijkste politieke "stukken" letterlijk afgedrukt.

Elk nummer van **Politiek Overzicht** bevat een inhoudsopgave, elke jaargang een
register.

Kortom, **Politiek Overzicht** betekent voor de gebruiker een handig eigen archief.

BON

Naam: _____

Adres: _____

Plaats: _____

☐ abonneert zich met ingang van tot wederopzegging op
Politiek Overzicht à f 21,50 per jaar

☐ verzoekt vrijblijvend toezending van een gratis proefnummer
van **Politiek Overzicht**

Deze bon kan verzonden worden in een open enveloppe zonder postzegel aan:
Centrum voor Staatkundige Vorming, Antwoordnummer 1459, Den Haag 2090

